

EL RÈGIM JURÍDIC DE LA LLENGUA CATALANA AMB L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE CATALUNYA DEL 1979: BALANÇ I PERSPECTIVES*

Antoni MILIAN I MASSANA

Catedràtic de dret administratiu de la UAB

The abstract can be found at the end of the article.
Resumen al final del artículo.

Sumari

1. Introducció
2. La plena i completa efectivitat de l'oficialitat de la llengua catalana a Catalunya i el reconeixement del català com a llengua pròpia de Catalunya
 - 2.1. L'oficialitat de la llengua catalana a Catalunya
 - 2.2. El català, llengua pròpia de Catalunya
 - 2.3. La impossibilitat d'allegar vàlidament el desconeixement o la incomprensió de la llengua catalana a Catalunya
3. La capacitació lingüística del personal al servei dels poders públics. El personal al servei de les administracions públiques
4. La capacitació lingüística dels jutges, dels magistrats, dels fiscals, dels secretaris judicials i dels funcionaris al servei de l'Administració de justícia
 - 4.1. La manca de capacitació lingüística, pel que fa al coneixement del català, en els òrgans jurisdiccionals de Catalunya i entre els fiscals, els secretaris judicials i els funcionaris al servei de l'Administració de justícia
 - 4.2. La previsió insuficient de l'Estatut d'autonomia de Catalunya
 - 4.3. El precedent de l'Estatut de Catalunya del 1932
 - 4.4. La necessitat imperiosa de regular expressament la capacitació lingüística adequada dels jutges, dels magistrats, dels fiscals, dels secretaris judicials i dels funcionaris al servei de l'Administració de justícia
5. L'Estatut i la llengua catalana a l'ensenyament no universitari
6. Mesures d'intervenció lingüística per potenciar l'ús del català en nombrosos àmbits i sectors, tant públics com privats
7. El reconeixement de l'aranès
8. Consideracions finals

* Aquest treball és una reproducció de la col·laboració «L'ordenació lingüística: estudi jurídic de vint-i-cinc anys de normalització del català a partir de l'article 3 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya. Virtuts i déficits d'aquest precepte», que vaig publicar en el llibre col·lectiu *Vint-i-cinc anys d'Estatut d'autonomia de Catalunya: balanç i perspectives*, que va editar l'Institut d'Estudis Autònoms l'any 2005 arran de la commemoració dels vint-i-

1. INTRODUCCIÓ

Una de les qüestions que durant la transició política va suscitar més esperances va ser la de poder conferir un reconeixement jurídic a la llengua catalana que en garantís l'ús oficial, o públic, i l'ús privat, sense restriccions, a fi i efecte de salvaguardar-la plenament i deixar definitivament enrere les prohibicions o la simple tolerància del seu ús, que havien caracteritzat el període dictatorial precedent.

Aquest reconeixement, que, respecte a l'abast que havia d'assolir, no comptava amb una opinió unànime dins de la societat catalana, va quedar delimitat per la Constitució espanyola de 1978, la qual, al seu torn, en remetia el desplegament al futur Estatut que pogués aprovar-se per a Catalunya si aquesta exercia el dret a l'autonomia.

No és gens estrany, doncs, que l'Estatut d'autonomia de Catalunya, aprovat per la Llei orgànica 4/1979, de 18 de desembre, d'Estatut d'autonomia de Catalunya, dediqui un dels seus articles a precisar i definir el reconeixement legal del català, a més de contenir-ne d'altres, que ho com-

cinc anys de vigència de l'Estatut d'autonomia de Catalunya del 1979. Vull agrair a l'esmentat Institut que m'hagi autoritzat a publicar-lo ara en aquesta *Revista*. En relació amb el text original, s'hi han fet els afegits següents: 1) el claudàtor recordatori de la procedència d'aquest treball, que he intercalat en el text de la Introducció; i 2) la darrera frase de la nota 26. En canvi, ni les petites variacions introduïdes quan faig referència a la institució del jurat a la nota 64, ni l'extensa nota 62, que no va aparèixer en l'edició original, no són en puritat afegits nous, ja que estaven en el text mecanografiat original que vaig lliurar a l'Institut d'Estudis Autònoms, si bé vaig haver d'abreujar la primera, i suprimir la segona, per exigències de maquetació. Aprofito aquesta nota introductòria per recordar al lector que, paral·lelament a la publicació del meu treball, va aparèixer editat al número 41 de la *Revista de Llengua i Dret* l'estudi de Jaume Vernet i Llobet i d'Anna M. Pla i Boix «La llengua catalana i un nou Estatut d'autonomia per a Catalunya». Aquest treball, que no vaig poder recollir aleshores, atesa la contemporaneïtat, faria de pont, i per això el cito aquí, entre el meu i els que sobre l'Estatut del 2006 ara es publiquen en aquest número 47 de la *Revista*, ja que comenta les propostes lingüístiques que van formular els diferents partits polítics catalans amb vista a una reforma de l'Estatut del 1979. Així mateix, val la pena fer avinent que la part central de la tesi doctoral «El règim juridicolingüístic a l'Administració de Justícia», d'Anna M. Pla Boix, que cito diverses vegades, ha estat posteriorment editada, l'any 2005, per l'Institut d'Estudis Autònoms amb el títol *El règim jurídic de les llengües a l'Administració de justícia*.

[Nota de l'Editor] La *Revista de Llengua i Dret* té com a norma general la de publicar treballs originals; tanmateix, a voltes se n'ha fet alguna excepció. Aquesta n'és una, que justifiquem en la voluntat d'acompanyar els nombrosos treballs sobre el nou Estatut del 2006 que es contenen en aquest número amb una reflexió que faci balanç de l'Estatut anterior. En la mesura que aquesta reflexió estava continguda en el treball que ara es reproduïx, ens ha semblat més oportú reproduir-lo que no pas encarregar-ne un de nou.

plementen. En realitat, és una conseqüència obligada de la Constitució. I res d'estrany que aquest article fos un dels més esperats i més polèmics, tenint en compte que la llengua catalana és un dels elements definidors de la personalitat nacional de Catalunya.

La determinació del règim jurídic de la llengua catalana a través d'un Estatut d'autonomia dins del marc de la Constitució espanyola no és nova i s'inspira en el precedent de la Segona República. També aleshores, la Constitució preveia el marc general i va ser l'Estatut de Catalunya de l'any 1932 el que el va desplegar. No obstant això, hi ha algunes diferències notables entre l'un i l'altre model. Així, per exemple, en l'ordenament jurídic actual, l'oficialitat de la llengua catalana està reconeguda *ex constitutione*, cosa que no s'esdevenia amb la Constitució republicana del 1931. Així mateix, l'estatus de la llengua catalana, que avui correspon complementar-lo a l'Estatut, podia ser definit aleshores, segons la remissió continguda a la Constitució republicana, per qualsevol llei estatal, si bé, com se sap, aquesta comesa va ser assumida per l'Estatut de Catalunya, que, aleshores com ara, era una llei de naturalesa estatal. En la mesura que els estatuts d'autonomia, en paraules de la Constitució del 1978, constitueixen la norma institucional bàsica de cada comunitat autònoma (art. 147.1), resulta lògic que la Constitució s'hagi volgut apartar de la Constitució republicana i els hagi reservat explícitament la concreció del règim lingüístic, recollint la pràctica de la Segona República. D'aquesta manera, fent ús de la remissió continguda en el paràgraf segon de l'article 3 de la Constitució espanyola (d'ara endavant, CE), que diu: «2. Les altres llengües espanyoles seran també oficials en les respectives Comunitats Autònomes d'acord amb els seus Estatuts»,¹ l'article 3 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya (d'ara endavant, EAC), desplegant-lo, disposa el següent:

- «1. La llengua pròpia de Catalunya és el català.
2. L'idioma català és l'oficial de Catalunya, així com també ho és el castellà, oficial a tot l'Estat espanyol.
3. La Generalitat garantirà l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes,

1. La versió en llengua castellana de la CE, publicada al *Boletín Oficial del Estado* de 29 de desembre de 1978, és l'únic text autèntic de la Constitució. La versió oficial en llengua catalana publicada a l'esmentat butlletí en la mateixa data, que satisfà allò previst a la disposició final de la Constitució, no té valor autèntic sinó merament divulgador. D'aquesta versió hem manllevat el fragment reproduït en el text. La versió autèntica diu així: «2. *Las demás lenguas españolas serán también oficiales en las respectivas Comunidades Autónomas de acuerdo con sus Estatutos*».

prendrà les mesures necessàries per tal d'assegurar llur coneixement i crearà les condicions que permetin d'arribar a llur igualtat plena quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya.

4. La parla aranesa serà objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció.»²

En un llibre destinat a commemorar els vint-i-cinc anys de vigència de l'EAC [recordeu que aquest treball va publicar-se originàriament en un llibre editat per commemorar els vint-i-cinc anys de l'EAC del 1979], no podia faltar-hi una referència específica a la regulació que aquesta norma estableix per a la llengua catalana, llengua pròpia de Catalunya segons ens recorda i proclama el mateix Estatut. I no podia faltar-hi, atesa la rellevància de l'objecte: perquè la llengua catalana, més enllà d'un mer símbol, constitueix un element distintiu viu, definidor de la personalitat de Catalunya, element que és alhora vehicle de comunicació dels seus ciutadans i factor de cohesió de la societat catalana.

En les pàgines que segueixen no pretenc fer una anàlisi tecnicojurídica detallada, minuciosa i sistemàtica de l'article 3 de l'Estatut.³ Això ja ho vaig fer en una altra ocasió i, tot i el temps transcorregut, les observacions que hi feia aleshores segueixen essent vàlides.⁴ Per això, per tal de no reiterar-me o fer una simple actualització d'aquell treball, m'ha semblat més adient,

2. A la versió en llengua castellana de l'Estatut, publicada al *Boletín Oficial del Estado* de 22 de desembre de 1979, que, en realitat, és l'única versió oficial atès que els estatuts d'autonomia són normes estatals (l'aprovació o la ratificació correspon a les Corts Generals, i adopten la forma de llei orgànica), l'article 3 té el redactat següent: «1. *La lengua propia de Cataluña es el catalán.* / 2. *El idioma catalán es el oficial de Cataluña, así como también lo es el castellano, oficial en todo el Estado español.* / 3. *La Generalidad garantizará el uso normal y oficial de los dos idiomas, adoptará las medidas necesarias para asegurar su conocimiento y creará las condiciones que permitan alcanzar su plena igualdad en lo que se refiere a los derechos y deberes de los ciudadanos de Cataluña.* / 4. *El habla aranesa será objeto de enseñanza y de especial respeto y protección.*» La versió catalana que reproduïxo en el text ha estat manllevada de la publicada, amb la finalitat de donar publicitat a l'Estatut, en el *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* de 31 de desembre de 1979.

3. L'Estatut conté dos preceptes més que fan referència a les llengües oficials. Es tracta dels articles 27.4 i 33.2, *in fine*. Tot i l'interès d'aquests preceptes, m'ha semblat oportú cenyir aquest treball a l'article 3 EAC.

4. Vegeu Antoni MILIAN i MASSANA, «Ordenament lingüístic», a AADD, *Comentaris sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya*, vol. I, Barcelona, Institut d'Estudis Autònomic, 1988, 169-190. D'aquest treball existeix una edició posterior, actualitzada, en llengua castellana: Antoni MILIAN MASSANA, «Ordenamiento lingüístico», a AADD, *Comentarios sobre el Estatuto de Autonomía de Cataluña*, vol. I, Barcelona, Institut d'Estudis Autònomic, 1990, 177-203.

en aquestes pàgines, bo i reflectint la incidència i la implicació que ha tingut l'article 3 EAC en la normalització lingüística de determinats sectors, detectar-ne les virtuts i els dèficits. Aquest enfocament, que no té perquè comportar una minva en el rigor del tractament del tema, em permetrà, en canvi, en ser més flexible, teixir, a vegades, un tipus de reflexions que són difícils de realitzar al si dels estudis dedicats gairebé exclusivament a l'anàlisi i a la interpretació de les normes legals. D'altra banda, un comentari amb motiu dels vint-i-cinc anys de vigència d'una norma sembla que exigeix fer-ne un balanç més que no pas una estricta hermenèutica.

Tot balanç ha de tenir igualment en compte les realitzacions reeixides i les deficiències i les mancances. Això no obstant, nosaltres farem a voltes èmfasi especial en les deficiències i les mancances. Aquest posicionament no s'ha d'interpretar com que l'EAC hagi estat un instrument tècnicament defectuós, poc útil i poc efectiu per a la normalització de la llengua catalana, conclusió que fóra errònia. Si ens decantem per subratllar els dèficits i mancaments de l'Estatut del 1979 és perquè, després de vint-i-cinc anys de la seva vigència, som actualment immersos en un procés d'elaboració d'un nou Estatut que haurà de substituir-lo, context, aquest, que condiciona lògicament el nostre comentari, i que reclama justament un inventari de deficiències i mancances per tal d'evitar-les en el text legal futur.

Convé encara recordar que no totes les insuficiències detectables li són imputables com a defectes tècnics del seu contingut o de la seva redacció. D'ençà que l'Estatut del 1979 va entrar en vigor, hi ha hagut canvis i novetats politicojurídics d'importància, com l'adhesió d'Espanya a les Comunitats Europees i a la Unió Europea, que en fan convenient l'adequació. En altres casos, l'Estatut ha esdevingut obsolet per l'aparició, fruit dels avenços tecnològics, de sectors d'activitat nous que no es podien preveure quan va ser redactat. Finalment, a vegades, i això és particularment cert en el cas de la regulació del fet plurilingüe, ha estat el mateix Estatut, la seva efectivitat, el que, en haver transformat la realitat social originària, n'ha causat la obsolescència.

En no ser el text que segueix un comentari tecnicojurídic sistemàtic de l'article 3 EAC, els epígrafs d'aquest treball no es corresponen amb els apartats d'aquest article, sinó que enuncien i recullen les qüestions generals que em sembla més transcendent comentar ara.

2. LA PLENA I COMPLETA EFECTIVITAT DE L'OFICIALITAT DE LA LLENGUA CATALANA A CATALUNYA I EL RECONeixEMENT DEL CATALÀ COM A LLENGUA PRÒPIA DE CATALUNYA

2.1. *L'oficialitat de la llengua catalana a Catalunya*

La conseqüència juridicolingüística més remarcable que va comportar l'entrada en vigor de l'EAC va ser el fet de dotar de plena i completa efectivitat a l'oficialitat de la llengua catalana a Catalunya. Per bé que la Constitució, en estipular que «les altres llengües espanyoles seran també oficials en les respectives Comunitats Autònomes», ja havia reconegut, sense mencionar-la expressament, l'oficialitat de la llengua catalana a Catalunya,⁵ la plena i completa efectivitat d'aquesta oficialitat depenia, en afegir la Constitució «d'acord amb els seus Estatuts», de l'aprovació i entrada en vigor de l'EAC.⁶

És cert que els tribunals ja havien reconegut alguns efectes a l'article 3.2 CE abans de l'entrada en vigor de l'EAC (STS de 25 d'abril de 1984, RJ 1984, 2013). Tanmateix, aquests efectes eren més aviat específics i no sembla que tinguessin caràcter general. Així mateix, durant el període preautonòmic, la Generalitat de Catalunya, una vegada restablerta provisional-

5. La condició de llengua oficial de què gaudeixen les altres llengües espanyoles dimana, com en el cas del castellà, de la Constitució; és a dir, consisteix en un reconeixement *ex constitutione*. Vegeu, en aquest sentit, el que ja vaig escriure primerencament a Antoni MILLAN I MASSANA, «La ordenación estatutaria de las lenguas españolas distintas del castellano», *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 6, 1983, 237-246, p. 238; i a Antoni MILLAN MASSANA, «La regulación constitucional del multilingüismo», *Revista Española de Derecho Constitucional*, núm. 10, 1984, 123-154, p. 134-136 i 140. Vegeu, així mateix, Eduardo COBREROS MENDAZONA, *El régimen jurídico del euskara*, Oñati, Herri-Arduralaritzaren Euskal Erakundea/Instituto Vasco de Administración Pública, 1989, p. 44; Iñaki AGIRREAZKUENAGA, «Reflexiones jurídicas sobre la oficialidad y el deber de conocimiento de las lenguas», a Sebastián MARTÍN-RETORTILLO (coord.), *Estudios sobre la Constitución Española. Homenaje al profesor Eduardo García de Enterría*, tom II, Madrid, Civitas, 1991, 675-696, p. 679-680; Luis SÁNCHEZ AGESTA, Jesús PRIETO DE PEDRO, «Artículo 3º. Las Lenguas de España», a Óscar ALZAGA VILLAAMIL (dir.), *Comentarios a la Constitución Española de 1978*, tom I, Madrid, Edersa/Cortes Generales, 1996, 241-284, p. 261-262. Encara que no s'hi refereixi tan directament, sembla també compartir la mateixa opinió Manuel ALCARAZ RAMOS, *El pluralismo lingüístico en la Constitución Española*, Madrid, Congreso de los Diputados, 1999, quan escriu que: «Así pues puede afirmarse que la oficialidad comienza con la CE y se hace efectiva, cobra vigencia, con la declaración específica en los Estatutos». (p. 74).

6. Antoni MILLAN I MASSANA, «Ordenament lingüístic», *op. cit.*, p. 172-173; i «Ordenamiento lingüístico», *op. cit.*, p. 182 i 184.

ment pel Reial decret llei 41/1977, de 29 de setembre, havia determinat que la publicació de les seves disposicions havia de fer-se en llengua catalana (Ordre de 7 de gener de 1978) i que aquest idioma era, juntament amb el castellà, el que havia d'utilitzar en les seves actuacions (art. 4 del Reglament de Règim Interior de la Generalitat de Catalunya, aprovat pel Decret de 18 de març de 1978), coses, l'una i l'altra, que, implícitament, atribuïen al català condició de llengua oficial. Però, de tota manera, aquest reconeixement tampoc no era complet, ja que només s'estenia a les activitats dels òrgans de la Generalitat (aleshores el president de la Generalitat, el Consell Executiu i els òrgans administratius que en depenien), i no abraçava la dels òrgans territorials de l'Administració de l'Estat a Catalunya ni la de les entitats que integraven l'Administració local de Catalunya, ni, més enllà de les administracions públiques, la de l'Administració de justícia a Catalunya.

En definitiva, en disposar l'article 3.2 EAC que «[l]l'idioma català és l'oficial de Catalunya», l'oficialitat de la llengua catalana obté finalment plena i completa efectivitat. La condició de llengua oficial fa de la llengua catalana una llengua vàlida i eficaç en l'ús intern dels poders públics la competència dels quals se circumscriu a Catalunya i vehicle de comunicació d'aquests poders públics amb els ciutadans. Així mateix, garanteix als ciutadans poder-la utilitzar, cosa que constitueix un dret subjectiu, amb plena validesa i eficàcia en les seves relacions amb els poders públics esmentats. Aquest dret és inherent a la condició del català com a llengua oficial.

Es tracta d'una de les grans conseqüències que aporta l'EAC, ja que, sense l'oficialitat de la llengua catalana, els ciutadans en veurien restringit l'ús a l'àmbit de les relacions o comunicacions privades (en llocs públics o privats) mancades de conseqüències jurídiques formalitzades. Aquest ús estaria garantit pel contingut lingüístic inherent de la llibertat d'expressió i del dret a la intimitat personal i familiar constitucionalment garantits (arts. 20 i 18 CE). En canvi, mercès a l'Estatut, els ciutadans poden utilitzar-la també, sense entrebancs, en les activitats de naturalesa *pública* o *oficial*, i en els actes *jurídics* privats (on, sense l'oficialitat, caldria una autorització legal). D'aquesta manera, l'Estatut del 1979 posa fi a quaranta anys de prohibició i d'absència del català en les activitats públiques o oficials, i li recupera la condició de llengua oficial que li havia atorgat l'Estatut del 1932 i que, pocs anys més tard, avançada la Guerra Civil, una Llei de 5 d'abril de 1938, dictada des del bàndol que n'esdevindria vencedor, va derogar en liquidar el règim establert per l'Estatut de Catalunya.⁷

7. Per cert, aquesta Llei del 1938 va ser derogada expressament pel Reial decret llei 41/1977, de 29 de setembre, sobre restabliment provisional de la Generalitat de Catalunya

Els efectes jurídics inherents de l'oficialitat, que, per cert, l'EAC no explicita, cosa que, en canvi, va fer en certa mesura l'Estatut del 1932, han estat confirmats pel Tribunal Constitucional (per exemple, stc 82/1986, de 26 de juny, FJ 2, 3, 5, 7 i 8; 123/1988, de 23 de juny, FJ 5; 56/1990, de 29 de març, FJ 40; 337/1994, de 23 de desembre, FJ 21; i 87/1997, de 24 d'abril, FJ 4). La Llei del Parlament de Catalunya 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística (d'ara endavant, LNL), primer, i la Llei del Parlament de Catalunya 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística (d'ara endavant, LPL), després, han tingut cura d'explicitar-los.

Pel que fa als subjectes als quals concerneix l'oficialitat, l'EAC tampoc no els concreta. En la mesura que el català és llengua oficial a Catalunya, en ser-ho de Catalunya, calia suposar que l'oficialitat afectava tots els poders o institucions públiques amb competència o jurisdicció circumscrita a Catalunya, amb indiferència de llur naturalesa estatal, autonòmica o local. Aquest és el criteri que ha prevalgut i el que el Tribunal Constitucional va fer seu ben aviat, segons resulta de la stc 82/1986, de 26 de juny, ja esmentada, on llegim que *«la consecuente cooficialidad lo es con respecto a todos los poderes públicos radicados en el territorio autonómico, sin exclusión de los órganos dependientes de la Administración central y de otras instituciones estatales en sentido estricto, siendo, por tanto, el criterio delimitador de la oficialidad del castellano y de la cooficialidad de otras lenguas españolas el territorio, independientemente del carácter estatal (en sentido estricto), autonómico o local de los distintos poderes públicos»*. (FJ 2). Tot i que amb aquest fragment del Tribunal Constitucional l'abast subjectiu de l'oficialitat queda aclarit, en la pràctica, la delimitació dels subjectes obligats pels efectes de l'oficialitat no ha estat un tema pacífic.

De fet, tant els òrgans perifèrics dels ens instrumentals estatals, com, sobretot, els serveis prestats per societats o empreses de capital íntegrament o majoritàriament públic (i, en aquest cas, amb independència de la naturalesa estatal, autonòmica o local), sovint s'han fet escàpols del règim d'oficialitat del català, en considerar-se'n totalment o parcialment exempts. El mateix, i encara, a voltes, de manera més aguda, ha succeït en determinats serveis públics gestionats o explotats indirectament a Catalunya, en règim de concessió o sotmesos a altres règims, per persones naturals o jurídiques particulars, i en casos d'exercici privat de funcions públiques, que també se

(disposició final segona). Tanmateix, aquesta derogació, lògicament, no comportava la recuperació de la vigència de l'Estatut de Catalunya de 1932. En aquest sentit, recordem, d'altra banda, la regla consignada a l'article 2.2, *in fine*, del títol preliminar del Codi civil, segons la qual: *«Por la simple derogación de una ley no recobran vigencia las que ésta hubiere derogado»*.

n'han considerat aliens. D'aquesta manera, resulta que tot un reguitzell de potestats administratives i de funcions i de serveis públics, per manca d'una delimitació legal clara, i pel simple fet de ser exercits per subjectes privats, han escapat, i encara en certs casos escapen, a l'oficialitat del català, tot i ser supòsits assimilables als de les administracions públiques. La LPL ha pretès resoldre aquesta situació, però ho ha fet amb poca cura, amb confusió de categories jurídiques i sense assimilar plenament aquells supòsits als de les administracions públiques, amb la conseqüència d'imposar-los obligacions lingüístiques menors, com ja vaig denunciar en una altra ocasió.⁸

Per tot això, fóra convenient, per tal que tots els subjectes afectats s'hi sentin reconeguts, que l'Estatut que s'està elaborant incorpori una enumeració tan completa com sigui possible d'aquests subjectes. En aquest sentit, vaig proposar fa temps introduir-hi una fórmula que, modificant-ne el context, reitero aquí. Es tractaria de dir-hi que el règim de l'oficialitat del català i del castellà, o els drets i deures que en deriven, obliga:

«totes les institucions, organitzacions, administracions públiques i l'administració electoral a Catalunya, així com les entitats privades que en depenen en virtut de delegació o com a mers agents o mandatariis i, en general, quan exerceixen funcions públiques, els consorcis, les corporacions de dret públic, els concessionaris quan gestionen o exploten el servei concedit i les altres persones amb vincle contractual amb l'Administració quan compleixen l'objecte del contracte.»

Tampoc no seria sobrer afegir un altre enunciat que recordés que l'oficialitat obliga l'Administració de justícia a Catalunya, vist que la condició de llengua oficial del català hi roman menystinguda. En aquest cas, a la regulació poc satisfactòria de la legislació estatal, que la LPL ha pretès, en part, remeiar (art. 13), cal afegir-hi, com element determinant de la precària situació del català als òrgans jurisdiccionals a Catalunya, la manca de coeixement de la llengua catalana per part de molts jutges, magistrats, fiscals, secretaris judicials i funcionaris al servei de l'Administració de justícia, aspecte al qual em referiré més endavant.

Si el català és la llengua oficial de Catalunya pel fet de ser la llengua pròpia de Catalunya, resulta que el castellà també hi és llengua oficial, en ser la llengua oficial de l'Estat segons disposa l'article 3.1 CE. Això és el que també ens diu l'article 3.2 EAC. Dues són, doncs, les llengües oficials a Ca-

8. Vegeu Antoni MILIAN I MASSANA, *Público y privado en la normalización lingüística. Cuatro estudios sobre derechos lingüísticos*, Barcelona, Atelier, 2001, p. 17-39.

talunya i, per consegüent, les conseqüències jurídiques de l'oficialitat que hem vist per al català són igualment predicables per al castellà. De tota manera, el règim de cooficialitat que se'n deriva no és tan senzill com podria semblar en un primer cop d'ull. La cooficialitat no requereix tothora l'ús simultani de les dues llengües oficials, de tal manera que l'ús indistint hi és plenament admès. La qüestió que suscita controvèrsia és, aleshores, fins a on pot arribar aquest ús indistint, amb el benentès que, en tot cas, ha de respectar, en primer lloc, el dret dels ciutadans a utilitzar qualsevol de les dues llengües oficials en les seves relacions amb els poders públics, conseqüència indefugible de l'oficialitat;⁹ en segon lloc, perquè així ho determina la legislació, el dret, en el cas de les relacions amb les administracions públiques, a rebre testimonis traduïts d'allò que els afecta dels procediments, les comunicacions, notificacions, documents en la llengua oficial que escollin, si així ho sol·liciten expressament,¹⁰ dret que no tinc clar, en contra de la majoria de la doctrina, que sigui necessàriament una conseqüència de l'oficialitat (i que, per cert, la legislació estatal no consagra per a l'Administració de justícia); finalment, en tercer lloc, també respecte a les administracions públiques, l'ús indistint ha de respectar l'obligada utilització del castellà que imposa l'article 36.3 de la Llei estatal 30/1992, de 26 de novembre, fruit de l'oficialitat territorial circumscrita del català, per als documents, expedients o parts d'aquests que hagin de tenir efectes fora de Catalunya i del territori de les altres comunitats autònomes on el català és també oficial.

9. Els titulars d'aquest dret són forçosament tots els ciutadans espanyols, i també la resta de ciutadans de la Unió Europea, segons cal deduir de les conseqüències lingüístiques que el Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees ha extret del principi de la lliure circulació dels treballadors [art. 39 del Tractat constitutiu de la Comunitat Europea (d'ara endavant, tractat CE)] a la Sentència *Mutsch*, de 11 de juliol de 1985 (assumpte 137/84), i del principi de prohibició de qualsevol discriminació per raó de la nacionalitat (art. 12 del tractat CE), a la Sentència *Bickel i Franz*, de 24 de novembre de 1998 (assumpte C-274/96). També en serien titulars els estrangers que el puguin tenir reconegut com a conseqüència dels tractats internacionals vàlidament celebrats per Espanya, dels drets reconeguts en la legislació d'estrangeria o dels acords que hagi subscrit la institució europea competent amb altres estats. En tot cas, per evitar una fórmula excloent, l'article 4.1 LPL enuncia amb bon criteri que «*tothom* té dret a: [...] c) Ésser atès en qualsevol de les dues llengües oficials en els termes que aquesta Llei estableix».

10. Els titulars d'aquest dret són els subjectes enumerats en la nota anterior. Amb coherència amb el dret esmentat, que, per cert, està imposat per l'article 36.3 de la Llei estatal 30/1992, que li atorga caràcter de base del règim jurídic de les administracions públiques, vinculant, d'aquesta manera, la legislació autonòmica, totes les disposicions de caràcter general han de publicar-se simultàniament en les dues llengües oficials.

2.2. *El català, llengua pròpia de Catalunya*

L'EAC no es limita a fer efectiva l'oficialitat del català, ans al contrari, va més enllà en proclamar-lo «llengua pròpia de Catalunya» (art. 3.1). Aquesta naturalesa de llengua pròpia no és retòrica i té conseqüències jurídiques. La més important, i és la que ara vull destacar, consisteix en el fet que justifica un ús prioritari o preferent de la llengua catalana en els poders públics radicats a Catalunya. Així ho ha entès la LPL quan, per exemple, determina que la llengua de les actuacions internes de la Generalitat, de les administracions locals i les altres corporacions públiques de Catalunya, de les institucions i les empreses que en depenen i dels concessionaris de llurs serveis, així com la de la relació entre aquests subjectes (art. 9.1) i la dels procediments administratius (art. 10), ha de ser la llengua catalana. Aquest ús indistint a favor de la llengua catalana ha estat controvertit i, en el cas d'algunes administracions, ha estat objecte d'impugnació. En el fons, la qüestió subjacent és la de si l'esmentat ús indistint exclou la llengua castellana fins a l'extrem de no respectar-ne l'oficialitat. En la meua opinió, no ens trobem davant d'un ús exclusiu i exclouent de la llengua catalana que la converteixi en llengua única, cosa que, indefectiblement, faria inconstitucional la LPL. La utilització del castellà que resulti dels drets d'opció lingüística reconeguts als ciutadans, o que imposa la Llei estatal 30/1992 per als documents, expedients o parts d'aquests que hagin de produir efectes fora de Catalunya i del territori de les altres comunitats autònomes on el català també és oficial, és suficient per evitar la lesió dels eventuais drets dels interessats i per assegurar que som lluny de l'exclusió del castellà, que són justament les dues condicions que han d'acomplir-se perquè l'ús indistint a favor d'una llengua oficial pròpia pugui ser conforme amb la Constitució, segons s'infereix de la doctrina del Tribunal Constitucional.¹¹ Tot i així, la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya no ha deixat clar que comparteixi aquest criteri i, fins i tot, en un fragment de la Sentència número 50/2001 de la Secció Cinquena, de 18 de gener de 2001 (Reglament d'ús de la llengua catalana a la Universitat Rovira i Virgili), sembla que el Tribunal no en té prou amb els supòsits d'ús obligatori del castellà que he indicat més amunt per considerar que l'ús indistint del català no exclou el del castellà. En definitiva, per al Tribunal seria admissible establir que el català s'utilitzarà normalment en les actua-

11. Això ja ho havia destacat a Antoni MILIAN I MASSANA, «Comentarios en torno de la Ley del Parlamento de Cataluña 1/1998, de 7 de enero, de Política Lingüística», *Revista de Administración Pública*, núm. 157, 2002, 337-366, p. 341-343, nota 9.

cions internes dels subjectes abans esmentats, en la relació entre ells i en els procediments administratius, però sembla que per a la instància judicial aquest ús normal hauria de permetre un ús del castellà superior del que resulta dels supòsits en què l'ordenament obliga expressament a utilitzar-lo.¹²

2.3. *La impossibilitat d'allegar vàlidament el desconeixement o la incomprensió de la llengua catalana a Catalunya*

Una conseqüència del reconeixement d'una llengua com a idioma oficial, que no havia esmentat, és la impossibilitat d'allegar vàlidament el desconeixement o la incomprensió d'aquesta llengua en les comunicacions, notificacions i, en general, en qualsevol acte jurídic públic o privat, i això amb independència, i, òbviament, sense perjudici ni minvament, dels drets d'opció lingüística que puguin estar reconeguts.

Com ja vaig advertir detingudament fa temps,¹³ aquesta impossibilitat d'allegar vàlidament el desconeixement o la incomprensió, típica de les llengües oficials i, per tant, predicable del castellà, estava sotmesa en el cas de la llengua catalana a dues excepcions que, si bé no trobem formulades en cap norma jurídica, calia inferir-les del fet que la CE no va establir un model lingüístic territorial pur a favor de la llengua catalana a Catalunya i/o de la circumstància d'haver limitat el reconeixement oficial del català a una part del territori de l'Estat.

La primera excepció, de caràcter temporal, que consistia en què l'esmentada impossibilitat no podia tenir plens efectes mentre els poders públics no haguessin posat els mitjans necessaris per facilitar i garantir l'aprenentatge de la llengua catalana, i mentre no hagués transcorregut un termini

12. Per a la Sentència de la Secció Cinquena de la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, de 18 de gener de 2001, vegeu Antoni MILIAN I MASSANA, «La convivència lingüística en Catalunya: reflexiones en torno de la regulació del catalán y del castellano en las Administraciones Públicas catalanas, a partir de la Ley del Parlamento de Cataluña 1/1998, de 7 de enero, de Política Lingüística», *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 69 (II), 2004, 151-184, p. 158-159. A les sentències de la mateixa Secció i Sala del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, núm. 1230/2003, de 3 de desembre de 2003 (Mesures per a la regulació i foment de l'ús del català a la Universitat Pompeu Fabra), i núm. 372/2004, de 19 de març de 2004 (Reglament per a l'ús de la llengua catalana a l'Ajuntament de Sabadell), es discuteix la mateixa qüestió.

13. Antoni MILIAN I MASSANA, «Ordenament lingüístic», *op. cit.*, p. 177-178; i «Ordenamiento lingüístico», *op. cit.*, p. 188-189.

raonable perquè els ciutadans de Catalunya que no la comprenguessin en entrar en vigor l'Estatut poguessin adquirir-ne un coneixement que els permetés entendre-la suficientment, avui la podem considerar sense efectes. Els mitjans posats a l'abast per les administracions públiques catalanes per afavorir l'aprenentatge del català durant els vint-i-cinc anys transcorreguts des de l'entrada en vigor de l'Estatut i l'espai de temps passat permeten concloure-ho rotundament, sense cap temença d'afectar la seguretat jurídica dels ciutadans.

La segona excepció, en canvi, segueix vigent i consisteix en què la impossibilitat d'al·legar desconeixement de la llengua catalana cedeix, en principi, en el cas d'aquells ciutadans que no són veïns (veïns i domiciliats, en l'antiga terminologia de la legislació de règim local) en un municipi de Catalunya, i en el supòsit, durant un període de temps raonable que en faci possible l'aprenentatge, d'aquelles persones que, provinents de fora de Catalunya, adquireixin el veïnatge en un municipi de Catalunya.

Tant el Tribunal Constitucional, com el Tribunal Suprem, han tendit a vincular la impossibilitat d'al·legar vàlidament el desconeixement o la incomprensió d'una llengua al deure de conèixer-la més que no pas a la condició de llengua oficial. Amb aquest desplaçament, la llengua que s'ha beneficiat d'aquella impossibilitat ha estat la llengua castellana, única llengua respecte de la qual recau, sense cap mena de dubte, en establir-ho expressament la Constitució, el deure de conèixer-la. A través del desplaçament indicat, ha quedat distorsionada la relació entre la llengua castellana i les llengües oficials pròpies de les comunitats autònomes, en detriment de l'oficialitat d'aquestes darreres, oficialitat que, d'aquesta manera, resulta, a voltes, desnaturalitzada.¹⁴

La clàusula que figura al final de l'apartat 3 de l'article 3 de l'EAC, que estableix que la Generalitat ha de crear les condicions que permetin d'arribar a la igualtat plena de les dues llengües oficials «quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya», ha resultat innòcua per redreçar aquesta situació, tot i que una de les finalitats perseguides amb aquesta clàusula fos probablement la d'evitar «interpretacions del deure constitucional de conèixer el castellà que, més enllà de la previsió d'un vehicle que garanteix la comunicació entre tots els espanyols, s'extrapolin, tot escudant-se en el

14. De la reducció de l'estatus de les llengües oficials pròpies de les comunitats autònomes com a conseqüència del deure de conèixer el castellà, en són exemples la Sentència del Tribunal Constitucional 82/1986, de 26 de juny, FJ 3, 9 i 10; i les sentències del Tribunal Suprem de 12 de juny de 1987 (RJ 1987, 4038) i d'11 d'abril de 1990 (RJ 1990, 2890).

fet que tothom coneix el castellà, en perjudici dels plens efectes de l'oficialitat del català».¹⁵

A fi i efecte de posar les llengües catalana i castellana en un plànol d'igualtat i evitar, d'aquesta manera, interpretacions esbiaixades, fóra convenient que el futur Estatut d'autonomia instituís el deure de conèixer el català. No crec que sigui cap inconvenient jurídic per fer-ho la circumstància que el Tribunal Constitucional, a la Sentència 84/1986, de 26 de juny, hagi declarat inconstitucional l'incís de l'apartat segon de l'article 1 de la Llei del Parlament de Galícia 3/1983, de 15 de juny, de normalització lingüística, que preceptuava per a tots els gallecs el deure de conèixer l'idioma gallec, una de les llengües oficials pròpia d'una comunitat autònoma. D'una banda, els estatuts d'autonomia són normes de rang superior al de les lleis autonòmiques, tenen naturalesa estatal i, a més, encara que això no sigui ara necessàriament rellevant, formen part del bloc de la constitucionalitat.¹⁶ De l'altra, la Constitució en cap cas no ho prohibeix. Finalment, d'ençà que el Tribunal Constitucional va declarar aquella inconstitucionalitat, les realitats sociolingüístiques han canviat pregonament i la comprensió de les llengües oficials pròpies s'ha generalitzat en algunes comunitats, com, per exemple, és el cas de Catalunya. En la mesura que s'associa al deure de conèixer una llengua la impossibilitat d'allegar-ne vàlidament el desconeixement o la incomprensió —associació incorrecta, segons he avançat abans, perquè entenc que deriva de l'oficialitat—, un cop s'ha generalitzat la comprensió de les llengües oficials pròpies, aquell deure ja no pot ser motiu d'inseguretat jurídica. Per tot això, a diferència de la previsió de l'article 1.2 de la Llei del Parlament de Galícia 3/1983, l'establiment del deure de conèixer el català en el futur Estatut d'autonomia no fóra incompatible amb la Constitució. Tanmateix, allò que convindria explicitar és un termini raonable, per exemple el període d'un any, durant el qual aquest deure no vigiria per a les persones que, provinents d'un municipi radicat fora de Catalunya, adquirissin el veïnatge administratiu en un municipi de Catalunya, que era un dels dos supòsits de la segona excepció. Aquesta *vacatio* els permetria disposar d'un temps suficient per adquirir un coneixement de la llengua catalana que impediria situacions d'inseguretat jurídica per raó de la llengua.

15. ANTONI MILIAN I MASSANA, «Ordenament lingüístic», *op. cit.*, p. 182; i «Ordenamiento lingüístico», *op. cit.*, p. 193.

16. Sobre la inclusió dels estatuts d'autonomia en el bloc de la constitucionalitat, vegeu el treball de FRANCISCO RUBIO LLORENTE publicat dins de LOUIS FAVOREU i FRANCISCO RUBIO LLORENTE, *El bloque de la constitucionalidad*, Madrid, Civitas, 1991, p. 95-137.

Per tot el que s'acaba de dir, fóra desitjable que el futur Estatut contingüés un precepte que establís, per exemple, que «Totes les persones amb més d'un any de veïnatge administratiu en un municipi de Catalunya tenen el deure de conèixer el català».¹⁷

A aquest precepte se li podria afegir, a més, encara que no és imprescindible explicitar-la, la precisió següent: «No podran al·legar-ne el desconeixement amb validesa jurídica, llevat que aquest desconeixement origini indefensió en un procediment sancionador o en l'eventual procés contenciós administratiu que en derivi, o en un procés penal, i sigui acreditat».¹⁸ La garantia que conté aquesta clàusula respon al contingut lingüístic inherent al dret a la tutela judicial efectiva, d'aquí ve que sempre sigui invocable encara que no figuri formulada expressament, i constitueix la clau de volta que garanteix la seguretat jurídica.

En realitat, a l'esmentada Sentència 84/1986, de 26 de juny, el Tribunal Constitucional decideix la inconstitucionalitat de la imposició del deure de conèixer la llengua gallega a tots els gallecs, continguda a la Llei del Parlament de Galícia 3/1983, sobre la base que en el cas del gallec, i a diferència del castellà, la Constitució no estableix el deure de coneixement «*que resulta concordante con otras disposiciones constitucionales que reconocen la existencia de un idioma común a todos los españoles*», i que el coneixement del castellà pot presumir-se en qualsevol cas, amb independència de factors de residència o veïnatge. Ara bé, cap d'aquestes dues raons impossibiliten la constitucionalitat de consagrar el deure de conèixer el català. D'una banda, no hi ha cap impediment jurídic perquè les llengües *pròpies* puguin esdevenir llengües *comunes* a les respectives comunitats autònomes; és més, això sembla raonable i desitjable. De l'altra, que el co-

17. Considero més avantatjós que el criteri determinant sigui el veïnatge administratiu en lloc de la residència en un municipi de Catalunya, atès que el veïnatge és un concepte més omnicomprensiu i de contorns més definits que no pas el de la residència. Cal tenir en compte que poden ser veïns els estrangers no comunitaris sense autorització de residència permanent [art. 16.1, apartat segon, de la Llei estatal 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases del règim local (d'ara endavant, LRBRL)] i que el fet d'estar enregistrat en el padró i, per tant, ser veï d'un municipi, no constitueix prova de residència legal a Espanya (art. 18, apartat 2, de la LRBRL). O sigui, l'expressió *residència* podria plantejar el dubte de si era o no comprensiva dels residents no permanents i d'aquells que no disposessin de residència legalitzada.

18. Cal recordar que el coneixement d'una llengua és una presumpció *iuris tantum* i que, per tant, si se n'acredita el desconeixement o la incomprensió, el particular té dret, encara que es tracti d'una llengua oficial, a un traductor o intèrpret en cas d'indefensió. Així ho ha reconegut el Tribunal Constitucional a la Sentència 74/1987, de 25 de maig. Vegeu Antoni MILIAN I MASSANA, «Derechos lingüísticos y derechos fundamentales en España», *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 30, 1991, 69-103, p. 101-102.

neixement del català no pugui presumir-se amb independència de factors de residència o veïnatge no significa que no pugui estatuir-se'n el deure de coneixement. Senzillament, allò que vol dir és que, si s'estableix, cal fer-ho dependre, diferentment del que passa amb el castellà, de factors de residència o veïnatge, cosa que, en la nostra proposta, ja hem tingut present en utilitzar precisament un d'aquests factors a l'hora de determinar els subjectes concernits.

Tot i les mancances, l'EAC ha transformat el panorama anterior, cosa d'altra banda lògica si tenim en compte que, en entrar en vigor, es va passar de la prohibició (i certa tolerància, ja en la transició) al reconeixement. Avui, l'ús de la llengua catalana és, en general, majoritari en les institucions i l'Administració de la Generalitat, i en la majoria de les altres administracions de Catalunya, però, en canvi, no succeeix el mateix en el cas dels òrgans perifèrics de l'Administració de l'Estat i, si ens referim al poder judicial, la presència de la llengua catalana és amb prou feines testimonial en l'activitat dels òrgans jurisdiccionals a Catalunya.¹⁹

A més de la legislació d'usos lingüístics que pugui disciplinar-se, la utilització de la llengua catalana per part dels poders públics depèn d'una premissa: que el personal d'aquests poders la conegui i la domini. Això ens remet als coneixements lingüístics d'aquest personal, qüestió que passo a tractar en els dos epígrafs que segueixen.

3. LA CAPACITACIÓ LINGÜÍSTICA DEL PERSONAL AL SERVEI DELS PODERS PÚBLICS. EL PERSONAL AL SERVEI DE LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES

Perquè els ciutadans puguin exercitar els seus drets lingüístics i les llengües oficials puguin ser emprades normalment en el si dels poders públics, cal preveure la capacitació lingüística adequada del personal al servei d'aquests poders. En realitat, hi ha dues maneres d'organitzar lingüísticament els serveis quan, com a Catalunya, les llengües en contacte oficials són dues: a través del model denominat *bilingüisme dels serveis i unilingüisme dels agents*, que suposa dotar-se de funcionaris unilingües, de les dues llengües,

19. Si bé les afirmacions generals sobre l'ús de la llengua catalana que acabem de fer són en principi certes, la veritat és que es troben a faltar dades estadístiques detallades sobre aquest ús, tant amb relació a les diferents administracions com amb relació als tipus d'activitat i de documentació. Seria bo que els informes sobre política lingüística que cada any edita la Direcció General de Política Lingüística continguessin aquesta mena de dades, enlloc de limitar-se a fer afirmacions genèriques sobre aquest punt.

i exigeix desdoblar els serveis a través d'una doble xarxa; i el model de *bilingüisme dels serveis i bilingüisme dels agents*, que consisteix a dotar-se de funcionaris bilingües dins d'una única xarxa.

A Catalunya, per tal d'evitar l'establiment d'una doble xarxa de serveis, s'ha optat pel model del *bilingüisme dels serveis i bilingüisme dels agents*, cosa que, en general, requereix que el personal al servei dels poders públics radicats a Catalunya hagi d'estar capacitats per utilitzar les dues llengües oficials.

La capacitació lingüística de l'esmentat personal ha topar amb forts entrebancs i obstacles motivats per l'actitud recelosa i contrària d'alguns dels cossos funcionaris concernits, de l'Administració general de l'Estat i de l'Administració de justícia, principalment, però, sobretot, per la jurisprudència refractària i restrictiva que, en matèria de coneixements lingüístics, ha mantingut i manté el Tribunal Suprem. En efecte, en l'àmbit de les administracions públiques (per a l'Administració de justícia, vegeu el que dic més endavant), fins a la Sentència del Tribunal Constitucional 82/1986, de 26 de juny, en què l'interpret suprem de la Constitució va admetre l'exigència del coneixement de les llengües oficials en l'accés a determinades places i, en general, que el nivell de coneixement d'aquestes llengües fos considerat, entre d'altres, un mèrit, el Tribunal Suprem havia considerat com a discriminatòries i, per consegüent, nul·les, no només les convocatòries que exigien el coneixement de les llengües oficials pròpies de les comunitats autònomes com a requisit de capacitat, sinó també les que tan sols preveïen la valoració del nivell de coneixement d'aquestes llengües com a simple mèrit.²⁰ A partir de la Sentència del Tribunal Constitucional esmentada, el Tribunal Suprem, modificant la seva doctrina, va començar a acceptar la validesa de les convocatòries en què el coneixement de les llengües oficials pròpies rebia la mera consideració d'un mèrit, però va continuar

20. Sobre aquesta jurisprudència del Tribunal Suprem, que va iniciar-se amb la Sentència de 25 de gener de 1984 (RJ 1984, 205), vegeu els comentaris crítics de Eduardo COBREROS MENDAZONA, «Cooficialidad lingüística y discriminación por razón de la lengua», *Revista Española de Derecho Administrativo*, núm. 42, 1984, 461-476; Iñaki AGIRREAZKUE-NAGA ZIGORRAGA, «El euskera discrimina al castellano a juicio del Tribunal Supremo. La igualdad lingüística efectiva a debate», *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 9, 1984, 241-260; Leopoldo TOLIVAR ALAS, *Las libertades lingüísticas*, Alcalá de Henares-Madrid, Instituto Nacional de Administración Pública, 1987, p. 219-222; José María BAÑO LEÓN, «El ejercicio del pluralismo lingüístico en la Administración Pública», *Revista Española de Derecho Administrativo*, núm. 54, 1987, 225-241, p. 235-237; Jesús PRIETO DE PEDRO, *Lenguas, lenguaje y derecho*, Madrid, Civitas/servicio de publicaciones de la UNED, 1991, p. 48-62.

anullant en la majoria de casos aquelles que estableixen l'esmentat coneixement com a requisit de capacitat i, com a tal, eliminatori.²¹ Va caldre esperar que el Tribunal Constitucional declarés en la Sentència 46/1991, de 28 de febrer, que «*la exigencia del conocimiento del idioma que es oficial en el territorio donde actúa la Administración a la que se aspira a servir es perfectamente incluíble dentro de los méritos y capacidades requeridas*» (FJ 3), perquè el Tribunal Suprem acceptés amb més naturalitat la validesa de l'exigència dels coneixements lingüístics com a requisit eliminatori, única manera de garantir, efectivament, la capacitat lingüística del personal. Tanmateix, mentre el Tribunal Constitucional (en relació amb el català a Catalunya) havia admès a la Sentència 46/1991 la generalització de l'establiment de l'exigència del català, sempre que, és clar, el nivell de coneixement exigít fos proporcional a la capacitat lingüística requerida per la funció a desenvolupar,²² el Tribunal Suprem ha continuat mantenint fins el dia d'avui

21. En relació amb aquesta evolució jurisprudencial, que comença amb la Sentència de 23 de setembre de 1986 (RJ 1986, 4645), vegeu, per exemple, E. COBREROS MENDAZONA, «La jurisprudencia del Tribunal Supremo relativa al conocimiento del euskara en el acceso a la función pública», *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 22, 1988, 171-176; Iñaki AGIRREAZKUENAGA, «La exigencia del euskara en el acceso a la función pública: jurisprudencia y planificación normativa», *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 25, 1989, 105-114, p. 105-110; José Manuel CASTELLS ARTECHE, «Administración Pública y doble oficialidad lingüística en la Comunidad Autónoma vasca», a Edorta COBREROS (coord.), *Euskararen Lege-Araubideari Buruzko Jardunaldiak/Jornadas sobre el régimen jurídico del euskera*, Oñati, Herri-Arduralaritzaren Euskal Erakundea/Instituto Vasco de Administración Pública, 1990, 93-114, p. 100-101 i 108-111; Jesús PRIETO DE PEDRO, *Lenguas, lenguaje...*, op. cit., p. 48-52 i 74-78; Jaume VERNET I LLOBET, *Normalització lingüística i accés a la funció pública*, Barcelona, Fundació Jaume Callís, 1992, p. 99-165. Sobre els efectes de la jurisprudència restrictiva del Tribunal Suprem en la suspensió dels actes administratius (concretament en convocatòries per a la provisió de places vacants o per a l'ingrés en la funció pública), vegeu Iñaki AGIRREAZKUENAGA, «Dos autos como paradigma de la ideología judicial sobre el euskara», *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 21, 1988, p. 143-148.

22. Vegeu Josu Iñaki ERKOREKA GERVASIO, «Exigencia de preceptividad en los perfiles lingüísticos como requisito de capacidad en el ejercicio de funciones públicas», *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 44 (II), 1996, 237-284, p. 249; Antoni MILLAN I MASANA, «Planificación lingüística en las Administraciones de las CC.AA. con doble oficialidad lingüística», *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 44 (II), 1996, 101-126, p. 108-110. Recordem que a la Sentència 46/1991, de 28 de febrer, el Tribunal Constitucional declara conforme a la Constitució, en els termes interpretatius de la Sentència, l'incís final de l'article 34 de la Llei del Parlament de Catalunya 17/1985, de 23 de juliol, de la funció pública de l'Administració de la Generalitat, que disposa el següent: «En el procés de selecció s'ha d'acreditar el coneixement de la llengua catalana, tant en l'expressió oral com en l'escrita». [L'article 34 ha passat a ser, sense cap retoc, l'article 42 del Text únic de la Llei de la funció pública de l'Administració de la Generalitat de Catalunya (d'ara endavant, TuLFP)].

(els pronunciaments han tingut lloc en relació amb l'èuscar) la jurisprudència restrictiva que ja havia formulat l'any 1990, amb anterioritat, doncs, a la stc 46/1991, que consisteix en admetre només els requeriments lingüístics com a *conditio sine qua non* en el supòsit de la cobertura de places que «*estén directamente vinculadas a la utilización por los administrados de las lenguas de su Comunidad Autónoma*»; és a dir, que només admet els requeriments lingüístics esmentats per a la cobertura de les places la tasca de les quals consisteix en la relació directa amb els ciutadans, i encara amb la restricció afegida de considerar que, si resulta que en un determinat servei ja hi ha algun funcionari que parla la llengua oficial pròpia de la comunitat i d'aquesta manera es pot satisfer el dret dels ciutadans a utilitzar-la, el requeriment del coneixement lingüístic per a les altres places del servei és discriminatori.²³

A Catalunya, la legislació, emparada en la stc 46/1991, estableix, com a *conditio sine qua non*, la necessitat d'acreditar un nivell de coneixement adequat de català per poder accedir a les places de personal de l'Administració de la Generalitat de Catalunya, de les entitats que integren l'Administració local de Catalunya i de l'administració i els serveis de les universitats catalanes [art. 11, punts 1 i 3 LPL; art. 42 TULFP; art. 287.2 del Text refós de la Llei municipal i de règim local de Catalunya (d'ara endavant, TRLMRLC)]. L'acreditació del coneixement de català exigida pel legislador s'estén a tot tipus de personal, i només en pot quedar exempt el personal eventual i el personal interí o laboral temporal nomenat o contractat directament.²⁴ Actualment, a Catalunya la litigiositat relativa al requeriment de coneixements lingüístics per a l'accés a les places de personal esmentades ja no es concentra tant en l'*exigència* del coneixement de la llengua catalana, com en el *nivell* de coneixement requerit.²⁵ Pel que fa a l'Administració de l'Estat a Catalunya, el coneixement del català com a requisit no hi està establert de manera explícita (art. 19 de la Llei estatal 30/1984).

23. Aquesta doctrina jurisprudencial del Tribunal Suprem segueix de la vora el criteri sostingut per José María BAÑO LEÓN en el treball «El ejercicio del pluralismo...» (*op. cit.*, p. 239), criteri segons el qual el coneixement de la llengua com a requisit exloent «*sólo debiera imponerse respecto a aquellas funciones públicas con una incidencia directa en la garantía del derecho a la utilización en las relaciones jurídico-administrativas de la lengua vernácula, es decir, aquellas en las que sean necesario el conocimiento de ambas lenguas*». A la jurisprudència encara molt limitativa que manté el Tribunal Suprem, m'hi he referit darrerament amb detall i de manera crítica en el treball següent: Antoni MILIAN I MASSANA, «La convivència lingüística en Cataluña...», *op. cit.*, p. 174-178.

24. Vegeu Antoni MILIAN I MASSANA, «La convivència lingüística en Cataluña...», *op. cit.*, p. 167.

25. Vegeu Antoni MILIAN I MASSANA, «La convivència lingüística en Cataluña...», *op. cit.*, p. 178-180.

A causa, sobretot, de la jurisprudència restrictiva esmentada, que va retardar l'exigència regular del coneixement del català en els processos selectius, avui, en contra del que pot fer aparentar la legislació vigent, encara és molt elevat el nombre de personal al servei de les administracions públiques catalanes que no posseeix el nivell de coneixement de català necessari per a l'exercici de les funcions o tasques que li correspon desenvolupar en el lloc de treball que ocupa. Ho reconeix per a l'Administració de la Generalitat de Catalunya l'*Informe sobre política lingüística* de l'any 2002 quan diu que: «El desembre de 2002, l'Administració de la Generalitat de Catalunya tenia 40.953 persones en actiu, de les quals 23.057, és a dir, el 56,31%, havien acreditat el coneixement de català adequat».²⁶

Atesa la dificultat que ha tingut (i que encara té, si més no en relació amb l'exigència de l'èuscar al País Basc i Navarra) la jurisprudència del Tribunal Suprem per admetre la generalització de l'acreditació del coneixement del nivell adequat de la llengua oficial pròpia com a requisit per accedir a les places de personal de les administracions públiques de les comunitats respectives, fóra bo preveure en el futur Estatut d'autonomia un precepte que, semblantment a l'article 11.3 LPL, establís de manera *expressa*, i per a totes les administracions radicades a Catalunya, aquella acreditació, vist, a més, que la previsió *genèrica* de l'EAC vigent, que explicaré més endavant, ha resultat del tot insuficient per garantir-la.

4. LA CAPACITACIÓ LINGÜÍSTICA DELS JUTGES, DELS MAGISTRATS, DELS FISCALS, DELS SECRETARIS JUDICIALS I DELS FUNCIONARIS AL SERVEI DE L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA

4.1. *La manca de capacitat lingüística, pel que fa al coneixement del català, en els òrgans jurisdiccionals de Catalunya i entre els fiscals, els secretaris judicials i els funcionaris al servei de l'Administració de justícia*

Mentre les dades relatives al grau de coneixement de la llengua catalana per part del personal al servei de les administracions públiques de Cata-

26. *Informe sobre política lingüística. Any 2002*, Barcelona, Direcció General de Política Lingüística, 2003, p. 32. El darrer Informe publicat, corresponent a l'any 2003, no fa referència al coneixement de català *adequat*. Per això utilitzo aquí el de l'any 2002. Les dades que he transcrit en el text probablement explicarien que, per tal d'evitar que en les convo-

lunya i a Catalunya, tot i no ser afalagadores, semblen anar millorant progressivament aquests darrers anys, el coneixement del català per part dels jutges, dels magistrats, dels fiscals, dels secretaris judicials i dels funcionaris al servei de l'Administració de justícia es troba en un nivell lamentable. De fet, no podia esperar-se altra cosa si tenim en compte que el nivell de coneixement del català només ha estat considerat, en el millor dels casos, com un simple mèrit.²⁷

El precepte clau pel que fa a la consideració dels coneixements lingüístics dels *jutges* i *magistrats* el constitueix l'article 341.2 de la Llei orgànica 6/1985, d'1 de juliol, del poder judicial (d'ara endavant, LOPJ), que articu-

catòries de provisió de llocs de treball quedin vacants una part significativa de les places convocades, l'article 62 TULFP estableixi el criteri del mèrit, en lloc del requisit eliminadori, per a les provisions mitjançant concurs (si bé el Decret del Govern català 161/2002, en distingir entre les convocatòries generals i les convocatòries específiques per a la provisió de llocs de treball de funcionaris, manté el mèrit per a les primeres, però disciplina el coneixement com a requisit per a les segones –amb dubtós respecte de la jerarquia normativa, llevat que entenguem que això estigui emparat per la LPL). De la mateixa manera, la previsible mancança de coneixement adequat del català a les entitats locals de Catalunya explicaria també que l'article 294 TRLMRLC prescriu el criteri del mèrit preferent per als concursos de provisió de llocs de treball reservats a funcionaris de les entitats locals catalanes. Per cert, aquest mèrit preferent constitueix un *ultra vires*, ja que les normes amb rang de llei refoses només estatuïen per als concursos de provisió la valoració del nivell de coneixement del català com a mèrit, però no com a mèrit preferent. Sobre totes aquestes qüestions i sobre la necessitat de substituir el mèrit, com a mínim, pel mèrit preferent (entès aquest, és clar, com allò que ha de ser: un mèrit determinant), vegeu Antoni MILIAN i MASSANA, «La convivència lingüística en Catalua...», *op. cit.*, p. 162-165, la nota 24 inclusivament, i p. 183-184. El dubtós respecte de la jerarquia normativa esmentat més amunt no l'hi vaig debatre.

27. Només ha estat en la provisió *interina* de places corresponents als antics cossos de metges forenses, oficials, auxiliars i agents judicials que la llengua catalana ha esdevingut un requisit, i això des d'una data recent: primer, d'ençà de l'Ordre del Departament de Justícia de 10 de març de 1998, sobre selecció, proposta i nomenament de personal interí per a la provisió de places dels cossos de metges forenses, oficials, auxiliars i agents de l'Administració de justícia, i, després, amb l'entrada en vigor del Decret del Govern català 49/2001, de 6 de febrer, que va derogar l'Ordre esmentada. Per cert, la Sentència núm. 570, de 10 de maig de 2002, de la Secció Segona de la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya va declarar nul·la l'exigència del nivell C de coneixement de català als auxiliars, en considerar-la excessiva. Una sentència posterior de la mateixa secció, la núm. 579, de 14 de maig del mateix any, reitera la nul·litat de l'exigència del nivell C als auxiliars i declara així mateix nul·la, també per excessiva, l'exigència del nivell B als agents. Ambdues Sentències van acompanyades d'un vot particular formulat per un dels magistrats en el qual s'expressa el desacord amb els principals arguments de les sentències en relació amb els nivells requerits pel Decret i es considera que aquests nivells no crebanten el principi de proporcionalitat, ja que, en opinió de la magistrada dissident, es corresponen amb les funcions atribuïdes.

la com a mèrit preferent en la provisió de places de jutge i magistrat de les comunitats autònomes amb idioma oficial propi el coneixement d'aquest idioma. Aquesta norma, que aplicada puntualment i plena hauria tingut efectes positius recognoscibles, amb prou feines n'ha tingut cap, i això, primer, per la tardança en ser aplicada²⁸ i, després, per la interpretació deva-

28. Aquesta tardança va ser motivada pel retard del desplegament reglamentari (Acord del Ple del Consell General del Poder Judicial de 23 d'octubre de 1991), la suspensió posterior d'aquest desplegament (Acord de la Comissió Permanent del Consell General del Poder Judicial de 17 de setembre de 1992) i l'anul·lació, finalment, de l'Acord del 1991 per la Sentència del Tribunal Suprem de 29 d'abril de 1995 (RJ 1995, 3478). En aquesta Sentència, el Tribunal Suprem estima que valorar l'acreditació del coneixement de la llengua oficial pròpia mitjançant l'assignació, en el concurs de trasllat, del lloc de l'escalafó que hauria correspost si s'afegissin sis anys d'antiguitat a la pròpia situació dins l'escalafó, no resulta «razonable ni proporcionada, en cuanto que impide el acceso a determinados cargos o destinos a los miembros de la Carrera Judicial que no reúnan tal mérito, vulnerándose con ello la igualdad reconocida por el artículo 23.2 de la Constitución». (FD 7). L'assignació, en les proves d'ingrés a la Carrera Judicial en la categoria de jutge a través de concurs oposició, de fins a tres punts als candidats que justifiquin el mèrit del coneixement de la llengua oficial pròpia als únics efectes d'establir l'ordre de preferència per servir les places convocades en les comunitats autònomes que tinguin llengua pròpia, que preveia l'article 48 del Reglament 1/1995, de 7 de juny, de la Carrera Judicial, aprovat pel Ple del Consell General del Poder Judicial, també va ser declarada nul·la pel Tribunal Suprem en la Sentència de 15 d'octubre de 1997 (RJ 1997, 7965). L'Acord del Ple del Consell General del Poder Judicial de 25 de febrer de 1998, acomodant la normativa a la doctrina del Tribunal Suprem, estableix finalment un període de temps suplementari d'antiguitat més reduït pel reconeixement del mèrit lingüístic en els concursos de trasllat. Aquest període, segons resulta de la nova redacció donada al títol III del Reglament 1/1995, és d'un any en els concursos per a la provisió de places corresponents a òrgans jurisdiccionals servits per membres de la carrera judicial amb categoria de jutge; de dos anys en els concursos per a la provisió de places corresponents a òrgans unipersonals servits per membres de la carrera judicial amb categoria de magistrat; i, finalment, de tres anys en els concursos per a la provisió de places corresponents a òrgans col·legiats (nou art. 110 del Reglament 1/1995). La impugnació d'aquest nou barem ha estat desestimada pel Tribunal Suprem a les Sentències de 15 d'octubre de 1999 (RJ 1999, 9366), 21 d'octubre de 1999 (RJ 1999, 9368) i 30 de gener de 2001 (RJ 2001, 215), i és el barem que finalment vigeix. Per resseguir amb detall la normativa i la jurisprudència aquí citada resulta especialment útil el treball d'Anna M. PLA BOIX, *El règim jurídicolingüístic a l'Administració de Justícia*, tesi doctoral llegida a la Universitat Autònoma de Barcelona, 2004, p. 411-428. (Una part del text de la tesi doctoral es troba en curs de publicació). Sobre la meritació lingüística dels jutges i magistrats, vegeu, així mateix, per exemple, Jaume VERNET I LLOBET, «Los principios de mérito y capacidad en la provisión de plazas de magistrados, jueces, fiscales y personal al servicio de la Administración de Justicia en las Comunidades Autónomas con doble oficialidad lingüística», a Iñaki AGIRREAZKUENAGA ZIGORRAGA (dir.), *La Administración de Justicia en un Estado plurilingüe*, Madrid, Consejo General del Poder Judicial, 1999, 273-324, p. 298-305; Iñaki AGIRREAZKUENAGA ZIGORRAGA, «Balance conclusivo sobre la Administración de Justicia en un Estado plurilingüe», a Iñaki AGIRREAZKUENAGA ZIGORRAGA (dir.), *La Administración de Justicia...*, op. cit., 373-414, p. 398-401. Aquest darrer treball, actualitzat, es troba

luada que n'ha fet el Tribunal Suprem, la qual desnaturalitza el significat del mèrit preferent.²⁹

Ultra l'article 341.2, la LOPJ conté altres preceptes que preveuen la valoració del coneixement de la llengua oficial pròpia. Es tracta dels supòsits següents, tots els quals amb la valoració com a simple mèrit: provisió de les places de president dels tribunals superiors de justícia i de les audiències en les comunitats autònomes que gaudeixen d'idioma oficial propi (art. 341.1); provisió de places de jutges en règim de provisió temporal (art. 431.2.f); i atorgament de comissió de serveis (art. 216 bis.3.2.d). En el cas dels magistrats suplents i dels jutges substituïts, la LOPJ omet qualsevol consideració

reproduït, amb el títol «Caracteres jurídicos de la Administración de Justicia en un Estado plurilingüe», a la *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 57, 2000, p. 199-229, i, amb alguna ampliació, pot consultar-se encara en el llibre de l'autor *Diversidad y convivencia lingüística. Dimensión europea, nacional y claves jurídicas para la normalización del Euskara*, Donostia-San Sebastián, Gipuzkoako Foru Aldundia/Diputación Foral de Gipuzkoa, 2003, 315-349. Vegeu, també, Iñigo URRUTIA LIBARONA, «Las garantías lingüísticas ante la Administración de Justicia: cooficialidad y tutela judicial», *Revista Jurídica de Catalunya*, vol. 100, 2001, núm. 2, 393-420, p. 403-404.

29. En efecte, el Tribunal Suprem considera que un mèrit preferent no és un mèrit determinant (una preferència absoluta), sinó un mèrit que, en tot cas, tindrà una simple valoració superior a la d'altres mèrits. Aquest significat del mèrit preferent pugna ostensiblement amb la naturalesa que crec que correspon a aquest concepte jurídic —el de la preferència determinant—, que és el que li atribueixo en aquest treball, és el que li he atribuït en treballs anteriors (vegeu, en particular, el meu estudi, ja esmentat reiteradament, «La convivència lingüística en Catalunya...», *op. cit.*) i és el que li va atorgar la legislació dictada durant la Segona República, aspecte, aquest darrer, que explico més endavant. En paraules del Tribunal Suprem, «el régimen general de provisión de destinos judiciales [...] es el de antigüedad, contemplándose el conocimiento del idioma [...] como “mérito preferente”. No se trata, pues, de una preferencia absoluta sino relativa, debiendo, en consecuencia, valorarse dicho mérito como un elemento complementario del criterio de antigüedad, pero no como un dato determinante para la adjudicación de la plaza de que se trate», i afegeix immediatament que «[u]na simple ojeada al último escalafón de la Carrera Judicial revela la desproporción de la valoración ahora cuestionada, ya que no existiendo en la categoría de Juez ningún miembro con una antigüedad superior a seis años, la atribución, a los efectos de un concurso de traslado, de dicha antigüedad a quien reúna el citado mérito, supone en la práctica, cualquiera que fuere su situación en el escalafón, la consecución del puesto a que aspira convirtiendo aquel simple mérito en una preferencia absoluta, no querida por la norma de cuyo desarrollo reglamentario ahora se trata» (STS de 29 d'abril de 1995, FD 7. La rodona és meva). La doctrina s'ha mostrat crítica amb la conceptualització del mèrit preferent sostinguda pel Tribunal Suprem. Vegeu, per exemple, el comentari a la STS de 29 d'abril de 1995 contingut a Jaume VERNET i LLOBET, Eva PONS i PARERA, Agustí POU i PUJOLRÀS, «Jurisprudència», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 25, 1996, p. 300-311. Vegeu, també, Jaume VERNET i LLOBET, «Los principios de mérito y capacidad...», *op. cit.*, p. 301; Iñaki AGIRREAZKUENAGA ZIGORRAGA, «Balance conclusivo...», *op. cit.*, p. 398-399.

dels coneixements lingüístics,³⁰ cosa que ha tractat de remeiar, ja molt tardanament i a través d'una meritació molt diluïda, l'Acord Reglamentari del Consell General del Poder Judicial 4/2001, de 6 de novembre.³¹

El panorama del coneixement de les llengües oficials pròpies de les comunitats autònomes tampoc no és gens encoratjador en els casos del Mi-

30. Sobre la contradicció entre aquesta omisió (que té continuïtat en els Acords del Ple del Consell General del Poder Judicial de 22 de febrer i de 19 de desembre de 1995), i l'article 35.1 de l'Estatut d'autonomia per al País Basc, que disposa que el coneixement de l'èuscar ha de constituir un mèrit preferent per al nomenament dels magistrats, dels jutges i dels secretaris dels òrgans jurisdiccionals del País Basc, vegeu la Sentència del Tribunal Suprem de 2 de juny de 1997 (RJ 1997, 4917); vegeu, també, les de 20 d'abril de 1998 (RJ 1998, 4527) i de 21 d'abril de 1998 (RJ 1998, 4528). Lluny de respectar i satisfer la complementarietat necessària entre les normes lingüístiques de la LOPJ i l'article 35.1 de l'Estatut d'autonomia per al País Basc, que el Tribunal Constitucional havia declarat amb precisió —també en relació amb l'article 25 de l'Estatut d'Autonomia per a Galícia— a la Sentència 56/1990, de 29 de març, FJ 46 (vegeu el final d'aquesta nota), el Tribunal Suprem opta en les sentències esmentades, a través d'una interpretació que no resulta convincent i que no té en compte la doctrina del Tribunal Constitucional, per inaplicar expeditivament l'article 35.1 de l'Estatut per al País Basc i aplicar només la LOPJ, o sigui, per desplaçar i desconèixer la valoració de l'èuscar prevista a l'Estatut. Entre les nombroses crítiques a aquesta jurisprudència del Tribunal Suprem, vegeu, per exemple, Iñigo URRUTIA LIBARONA, «Las garantías lingüísticas ante la Administración de Justicia...», *op. cit.*, p. 405. En definitiva, la jurisprudència del Tribunal Suprem porta a concloure que la simple omisió o rebaixa dels mèrits o requisits lingüístics eventualment previstos als estatuts d'autonomia per part de la LOPJ els deixa sense efectes, cosa grotesca i absurda, jurídicament inacceptable en fer paper mullat els estatuts en aquest punt. Amb la interpretació restrictiva del mèrit preferent com a simple mèrit, comentada en la nota precedent, i amb la prevalença de la LOPJ en tot allò relatiu a la valoració del coneixement de les llengües oficials pròpies de les comunitats autònomes que no coincideixi o que estigui en contra de les previsions estatutàries, el Tribunal Suprem aconsegueix igualar o inaplicar les normes estatutàries relatives als coneixements lingüístics en l'àmbit de la judicatura i del personal al servei de l'Administració de justícia. En suma, la jurisprudència del Tribunal Suprem, en permetre desconèixer-les, fa impossible que la introducció d'aquestes previsions estatutàries esdevingui una garantia efectiva de cara a llur respecte i compliment.

Per facilitar la comprensió del que dic en aquesta nota, reproduïxo el fragment següent del FJ 46 de la Sentència del Tribunal Constitucional 56/1990: «*La circunstancia de que, en lo que se refiere a la provisión de plazas vacantes, la LOPJ guarde silencio sobre la valoración como mérito preferente [...], no implica que aquella Ley esté desconociendo las previsiones estatutarias [...] En este punto la LOPJ y los Estatutos de Autonomía configuran una normación compuesta que, lejos de excluirse recíprocamente, se complementan, de modo que el órgano competente para desarrollar las previsiones de aquella o para convocar las correspondientes pruebas selectivas deberá tener en cuenta las exigencias estatutarias en orden a establecer como mérito preferente el conocimiento de la lengua propia y del Derecho, también, propio de la respectiva Comunidad Autónoma*». Observeu que, en aquest punt, el Tribunal Constitucional no qüestiona que els estatuts incideixin en la LOPJ.

31. Per a tots aquests altres supòsits, vegeu Anna M. PLA BOIX, *El règim juridicolingüístic...*, *op. cit.*, p. 407-411. Cal tenir present que el nombre de jutges substituïts i de magis-

nisteri Fiscal, dels secretaris judicials i dels cossos de funcionaris al servei de l'Administració de justícia i altre personal. En el supòsit del *Ministeri Fiscal* no hi ha cap disposició que reguli el coneixement de les esmentades llengües, sia com a requisit, sia com a mèrit.³² Per tant, que els fiscals que serveixen en les comunitats autònomes que gaudeixen d'una llengua oficial pròpia la coneguin és una qüestió de pur atzar, amb total menyspreu dels ciutadans que vulguin exercir el dret a emprar-les.

En el cas del *secretaris judicials*, el panorama ha estat pràcticament el mateix. Per bé que *de iure* l'antic article 471 LOPJ n'exigia la valoració del coneixement com a mèrit en els concursos per a la provisió de places, la manca de reglamentació sobre aquesta valoració d'ençà que el Tribunal Suprem anul·lés l'article 33.7 del Reglament orgànic del cos de secretaris judicials aprovat pel Reial decret 429/1988, de 29 d'abril,³³ ha provocat que, *de facto*, no s'hagin tingut en compte els esmentats coneixements lingüístics en els concursos per a la provisió de vacants.³⁴ A veure si el nou article 450.4 de la LOPJ, que també insisteix en la valoració com a mèrit en la provisió de llocs de treball, té millor fortuna.

Respecte dels *cossos de funcionaris al servei de l'Administració de justícia*,³⁵ els quals també abastava l'article 471 LOPJ, l'aplicació del mèrit ha resultat més planera i s'ha pogut fer efectiva en la mesura que el Tribunal Suprem ha desestimat els nombrosos recursos interposats contra el Reial decret 249/1996, de 16 de febrer, pel qual s'aprova el Reglament orgànic dels cossos d'oficials, auxiliars i agents de l'Administració de justícia.³⁶ Aquest

trats suplents no és negligible, tot i que tant els uns com els altres havien de tenir caràcter excepcional.

32. Per al ministeri fiscal, vegeu Anna M. PLA BOIX, *El règim juridicolingüístic...*, op. cit., p. 445-451; Jaume VERNET I LLOBET, «Los principios de mérito y capacidad...», op. cit., p. 306; Iñaki AGIRREAZKUENAGA ZIGORRAGA, «Balance conclusivo...», op. cit., p. 397-398.

33. STS de 7 de novembre de 1995 (RJ 1995, 8131).

34. Per als secretaris judicials, vegeu Anna M. PLA BOIX, *El règim juridicolingüístic...*, op. cit., p. 459-464; Jaume VERNET I LLOBET, «Los principios de mérito y capacidad...», op. cit., p. 306-309; Iñaki AGIRREAZKUENAGA ZIGORRAGA, «Balance conclusivo...», op. cit., p. 396-397.

35. Per als funcionaris al servei de l'Administració de justícia, vegeu Anna M. PLA BOIX, *El règim juridicolingüístic...*, op. cit., p. 464-477; Jaume VERNET I LLOBET, «Los principios de mérito y capacidad...», op. cit., p. 309-314; Iñaki AGIRREAZKUENAGA ZIGORRAGA, «Balance conclusivo...», op. cit., p. 394-396.

36. Els pronunciaments del Tribunal Suprem favorables al Reglament aprovat pel Reial decret 249/1996 han estat els següents: Les Sentències de 13 d'abril de 1998 (RJ 1998, 4614; RJ 1998, 4615; RJ 1998, 4616; RJ 1998, 4617; RJ 1998, 4618; RJ 1998, 4619; RJ 1998, 4620) i les Sentències de 4 de maig de 1998 (RJ 1998, 4835); de 16 de juny de 1998 (RJ 1998, 5626); de 9

Reglament orgànic disciplina la valoració tant en l'accés o selecció externa (adjudicació de destinació) (art. 20.4), com en la promoció interna (art. 5.1.e, 5.4 i 11.4), com en els concursos de trasllat (art. 54.9). Un desplegament anàleg és el que estableix el Reglament orgànic dels metges forenses, aprovat pel Reial decret 296/1996, de 23 de febrer, en regular la valoració del coneixement de les llengües oficials pròpies com a mèrit en l'accés (adjudicació de destinació) (art. 4.7) i en els concursos per a la provisió de llocs de treball (art. 20.7 i 23). En fi, respecte dels cossos de funcionaris al servei de l'Administració de justícia (actualment els cossos previstos a l'article 470 LOPJ, segons la reordenació de la Llei orgànica 19/2003), el nou article 530 LOPJ que ha incorporat la Llei orgànica 19/2003, de 23 de desembre, de modificació de la Llei orgànica 6/1985, d'1 de juliol, del poder judicial, ha obert algunes expectatives de millora. En efecte, per a la provisió de llocs de treball de les comunitats autònomes amb competències assumides que han de ser ocupats per funcionaris dels cossos esmentats, l'article 530 LOPJ disposa que «[e]n determinados puestos, [el coneixement oral i escrit de la llengua oficial pròpia] podrá considerarse requisito exigible para el acceso a los mismos, cuando de la naturaleza de las funciones a desempeñar se derive dicha exigencia y así se establezca en las relaciones de puestos de trabajo», complementant, d'aquesta manera, el criteri general de la valoració d'aquell coneixement com a mèrit.³⁷ Sense ànim d'exhaustivitat, val la pena, per acabar, recordar que en relació amb la provisió interina de places corresponents als antics cossos de metges forenses, oficials, auxiliars i agents de l'Administració de justícia a Catalunya, que correspon regular a la Generalitat,³⁸ el Decret del Govern català 49/2001, de 6 de febrer, ha establert l'acreditació del coneixement de la llengua catalana entre els requisits específics que han de complir els aspirants. Com calia esperar, ni aquest Decret

de febrer de 1999 (RJ 1999, 2068); d'1 de març de 1999 (RJ 1999, 2735 i RJ 1999, 2736); de 26 de març de 1999 (RJ 1999, 3736); de 30 de març de 1999 (RJ 1999, 3268); i de 9 de març de 2000 (RJ 2000, 4029).

37. L'article 530 LOPJ cal posar-lo en relació amb l'article 521, apartats 3.B i 4.3er, de la mateixa Llei. Cal afegir, encara, la virtualitat que pugui tenir l'article 13.5 LPL. Sobre l'abast d'aquest darrer article, vegeu Iñaki AGIRREAZKUENAGA, «L'acreditació del coneixement del català en la funció pública de les Administracions catalanes», a AADD, *Estudis jurídics sobre la Llei de Política Lingüística*, Barcelona/Madrid, Institut d'Estudis Autònomic/Marcial Pons, 1999, 215-236, p. 234-236.

38. En virtut del Reial decret 441/1996, d'1 de març, sobre traspàs de funcions i serveis de l'Administració de l'Estat a la Generalitat en matèria de mitjans personals al servei de l'Administració de justícia, i d'acord amb els reglaments orgànics aprovats pels reials decrets 249/1996, de 16 de febrer, i 296/1996, de 23 de febrer.

ni la convocatòria realitzada al seu redós per constituir les borses interines dels cossos de metges forenses, oficials, auxiliars i agents al servei de l'Administració de justícia a Catalunya (Resolució de 19 de març de 2001) tampoc no s'han fet escàpols de les impugnacions. En aquest cas, però, la pretensió realment litigiosa ha estat la relativa al *nivell* requerit,³⁹ i la impugnació de l'acreditació del coneixement de la llengua catalana com a *requisit*, en ser desestimada, ha quedat en segon terme.

La manca de consideració del coneixement de la llengua catalana, o la seva valoració com a simple mèrit (que no en garanteix el coneixement per part del candidat que finalment ocupa la plaça vacant), ha comportat que un nombre elevat de jutges i magistrats, de fiscals, de secretaris judicials i de funcionaris al servei de l'Administració de justícia i d'altre personal que exerceixen les seves funcions en els òrgans jurisdiccionals circumscrits a Catalunya desconeguin o coneguin molt deficientment aquella llengua. Davant d'aquesta circumstància no hi ha res d'estrany que el panorama de l'ús del català a l'Administració de justícia sigui ombrívol i descoratjador. Encara que el desconeixement del català no sigui l'únic factor que entrebanchi la normalització de la llengua catalana a l'Administració de justícia, no hi ha cap dubte que en constitueix un dels factors decisius i, per consegüent, que els poders públics tenen la obligació de redreçar-lo.⁴⁰

4.2. *La previsió insuficient de l'Estatut d'autonomia de Catalunya*

Davant del que acabo d'exposar, cal subratllar que l'EAC no ha estat una eina eficaç per afavorir la normalització a l'Administració de justícia, tot i l'emfàtica proclamació del català com a llengua pròpia de Catalunya i reconèixer-ne l'oficialitat plena. De fet, l'EAC no ha estat capaç de salvaguardar

39. Sobre les sentències recaigudes, que consideren excessiu, en alguns casos, el nivell exigít, vegeu *supra* la nota 27, i vegeu, també, Antoni MILIAN I MASSANA, «La convivència lingüística en Catalúna...», *op. cit.*, p. 181-183.

40. En el dia d'avui encara segueix essent plenament vàlida l'afirmació feta fa cinc anys que «la *Administración de Justicia se mantiene tras veinte años de cooficialidad lingüística en un estado de inercia monolingüe en las Comunidades Autónomas bilingües*». Iñaki AGIRREAZKUE-NAGA ZIGORRAGA, «Balance conclusivo...», *op. cit.*, p. 390. Des de la Generalitat s'han fet esforços meritoris per contrarestar aquesta situació de penúria lingüística i afavorir que els ciutadans puguin exercir els drets lingüístics a l'Administració de justícia. N'és un exemple el Pla pilot de funcionament en català de 40 oficines judicials. Tanmateix, aquestes mesures resulten insuficients per pal·liar el problema, ja que tenen un abast limitat i no n'afecten les arrels. Per a l'esmentat Pla, vegeu Anna FAYOS I MOLET, «El Pla d'ús del català a les oficines judicials», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 39, 2003, p. 165-171.

un dels elements que era imprescindible per a l'assoliment d'aquesta normalització: la capacitació lingüística dels servidors de l'activitat jurisdiccional. Els redactors de l'EAC van considerar que no era necessari establir-hi requisits lingüístics expressos. En efecte, com vaig explicar circumstancialment fa anys,⁴¹ la ponència va eliminar de l'article 23 de l'Avantprojecte d'Estatut la previsió sobre el coneixement del català com a condició preferent per a la cobertura de les places de magistrats, jutges, secretaris judicials i altre personal al servei de l'Administració de justícia vacants a Catalunya, i va suprimir, així mateix, de l'article 24, el coneixement del català com a condició preferent en el nomenament de notaris. La raó invocada va consistir en l'afirmació que, tal com quedava redactat l'article 3 EAC, ja estava coberta la possibilitat que la Generalitat pogués crear les condicions perquè aquests col·lectius coneguessin el català.

Tanmateix, en tot plegat hi havia un error greu de percepció —perquè l'EAC, finalment, després de les modificacions introduïdes a les Corts Generals, no va atorgar, a diferència del que havia ocorregut amb l'Estatut del 1932, potestats a la Generalitat en els processos de selecció dels magistrats, jutges, secretaris judicials i altre personal, única manera possible d'assegurar la introducció dels coneixements lingüístics des de la institució catalana—, error de percepció al qual, a més, cal afegir la concepció imaginada pels redactors sobre l'abast de la potestat de *nomenament*, que no era la necessàriament deduïble del terme, i que s'inspirava en la competència de *nomenament*, més àmplia, que havia conferit l'Estatut republicà a la Generalitat. Dins de la fase d'elaboració estrictament catalana, el Ple de Parlamentaris, en canvi, no va suprimir l'obligació dels fiscals, registradors de la propietat i mercantils designats per a Catalunya de conèixer la llengua catalana, que establia l'article 24 de l'Avantprojecte. La raó per no suprimir-la raïa, coherentment amb les supressions realitzades, en el fet que, en el Projecte que s'aprovava, no corresponia a la Generalitat la potestat de nomenar els fiscals, registradors de la propietat i mercantils, a diferència del que succeïa respecte del nomenament del president, dels magistrats i del personal del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, dels notaris, i de les facultats reconegudes respecte als altres nomenaments que afectaven l'Administració de justícia a Catalunya. En el cas dels fiscals i dels registradors, la supressió, doncs, va arribar més tard, ja en la Ponència conjunta de la Comissió Constitucional del Congrés – Delegació Assemblea Proponent. La causa d'aquesta supressió devia ser probablement la mateixa que havia inspirat les supressions de les referències al coneixement del català al Ple

41. Antoni MILIAN I MASSANA, «Ordenament lingüístic», *op. cit.*, p. 182-183.

de Parlamentaris: creure que no era necessari mantenir-les quan el nomenament corresponia a la Generalitat. Així ho permet pensar-ho el fet que la Ponència conjunta va donar una nova redacció a l'article 24, segons la qual atribuïa precisament a la Generalitat el *nomenament* dels registradors de la propietat i mercantils. El resultat final aconseguit era que en quedaven fora els fiscals i el manteniment de la creença que la potestat de *nomenament* abastava forçosament, més enllà de l'acte formal, la facultat d'intervenir en el procés de provisió, amb la consegüent oportunitat —es creia— de poder-hi introduir, sia com a mèrit o sia com a condició, el coneixement de la llengua catalana. De tota manera, aquest contingut ampli de la potestat de *nomenar*, que tenia cabuda fàcil en el context de l'article 11 de l'Estatut de Catalunya del 1932, i que, a través del precedent republicà, devia influir en l'ànim dels redactors a l'hora de suprimir les referències al català, no resulta, en canvi, la interpretació que necessàriament escau de la potestat de *nomenar* reconeguda a l'article 24.1 EAC (per cert, ja només per a notaris i registradors). Recordem que, segons la doctrina, hi caben almenys tres interpretacions possibles⁴² i que la Sentència del Tribunal Constitucional 67/1983, de 22 de juliol, ha confirmat, en el cas dels notaris, la interpretació més restrictiva, que limita el nomenament a l'acte de designació per a l'ocupació i desenvolupament d'un càrrec o plaça concrets.⁴³

4.3. *El precedent de l'Estatut de Catalunya del 1932*

La nul·la previsió de l'EAC del 1979 respecte dels jutges, dels magistrats, dels fiscals, dels registradors i dels notaris, conseqüència de la concepció errònia que va prevaler, contrasta amb la de l'Estatut de Catalunya del 1932. Pel que fa als jutges i magistrats, l'article 11 de l'Estatut del 1932 establí que «[e]n tots els *concursons* que convoqui la Generalitat, seran *condicions preferents* el coneixement de la Llengua i del Dret catalans», precepte que cal posar en relació amb l'atribució de convocar *concursons* feta a favor de la Generalitat pel mateix article 11: «La *Generalitat nomenarà* els Jutges i Magistrats amb jurisdicció a Catalunya *mitjançant concurs* entre

42. Vegeu Tomás-Ramón FERNÁNDEZ, Fernando SÁINZ MORENO, *El notario, la función notarial y las garantías constitucionales*, Madrid, Civitas, 1989, p. 127, on enumeren les tres interpretacions de què és susceptible la potestat de nomenar.

43. De tota manera, ja que he fet referència als notaris, valdria la pena puntualitzar que allò que en realitat ha barrat el pas a qualsevol reglamentació lingüística de la Generalitat per a l'ingrés en el notariat no ha estat només la interpretació restrictiva indicada, sinó també el fet que la competència notarial de la Generalitat sigui una competència d'execució.

els compresos en l'escalafó general de l'Estat» (les cursives són meves).⁴⁴ D'acord amb l'article 11, la competència de la Generalitat no es limitava a la simple designació, sinó que comprenia tot el procés de selecció, la convocatòria dels concursos inclusivament, a més de la competència normativa de regular-los. Aquesta regulació dels concursos la va determinar la Generalitat a través d'un Decret de 10 d'abril de 1934, una cop transferits els serveis relatius a l'Administració de justícia (Decret de 24 d'octubre de 1933). De tota manera, a fi i efecte d'incloure l'acreditació del coneixement del català, poc importava amb l'Estatut del 1932 qui era el competent per regular els concursos, perquè l'Estatut mateix ja en manava l'acreditació, i n'establí els termes: condició *preferent*. Aquesta condició o mèrit *preferent* és la que, per consegüent, va recollir l'esmentat Decret de 10 d'abril de 1934, i ho va fer, cosa que ara vull ressaltar, en els termes de condició o mèrit *determinant*, sense, per consegüent, transformar-lo en un simple mèrit.

El Decret de 10 d'abril de 1934 fins i tot anava més enllà, ja que no configurava el mèrit preferent com un mèrit d'aplicació circumscrita a cada convocatòria, sinó com un mèrit que seguia afectant als qui, tot i no haver acreditat el coneixement del català, haguessin obtingut una plaça.⁴⁵ Això és el que resultava de la particular situació administrativa a què el Decret de 10 d'abril de 1934 sotmetia els jutges i magistrats concursants que obtinguessin plaça sense acreditar el coneixement del català. La situació particular la definia l'article 18 del Decret i consistia en l'obligació d'acreditar el coneixement del català dins del termini d'un any a comptar de llur designació, amb el benentès que els qui no l'acreditessin durant aquest termini «cessaran en llurs càrrecs en expirar el dit termini i quedaran en situació d'excedència voluntària sense poder concursar altres càrrecs a Catalunya, a menys de sotmetre's prèviament a la pràctica dels dits exercicis».⁴⁶

44. L'Estatut de Catalunya del 1932 era una Llei de naturalesa estatal, si bé aprovada per les Corts després de seguir un *iter* procedimental especial. Això explica, atesa l'ordenació juridicolingüística estatal, que la versió oficial i autèntica sigui només la versió en llengua castellana publicada a la *Gaceta de Madrid* de 21 de setembre de 1932. Els textos en llengua catalana que transcriu corresponen a la versió catalana aprovada pel Consell de la Generalitat en sessió de 5 d'octubre de 1932, i publicada al *Bulletí de la Generalitat de Catalunya* de 15 d'octubre del mateix any.

45. Recordem que aquest supòsit del nomenament de jutges i magistrats que no haguessin acreditat el coneixement del català podia tenir lloc quan, entre els concursants, no hi hagués un nombre suficient de jutges i magistrats exempts o declarats aptes en relació amb l'esmentat coneixement per cobrir preferentment el conjunt de places convocades a concurs.

46. Deixant ara de banda la qüestió de si el Decret, tot i no afectar l'*ingrés* (no transforma el mèrit preferent en requisit o *conditio sine qua non*), era o no era respectuós amb l'ordenament jurídic en imposar la situació administrativa d'excedència voluntària, no hi ha cap

En correspondre al Parlament de Catalunya regular el nomenament dels magistrats del Tribunal de Cassació de Catalunya (art. 11 de l'Estatut del 1932), va ser la Llei d'aquest Parlament de 10 de març de 1934, que crea el Tribunal de Cassació de Catalunya, la que va disciplinar l'acreditació del català en el nomenament d'aquests magistrats. La Llei només feia referència al coneixement del català en relació amb el torn que s'havia de proveir mitjançant oposició directa (que era el quart torn). Segons disposava l'article 15 de la Llei, un dels exercicis de l'oposició directa «haurà d'ésser eliminatori i servirà per a acreditar que el candidat parla i escriu correctament la llengua catalana».⁴⁷ Així doncs, per a aquest supòsit, el Parlament, fent ús de la llibertat que li conferia l'Estatut, se separava del criteri del mèrit preferent i n'acollia un de més enèrgic, el del requisit *sine qua non*. En canvi, per a la provisió a través dels altres tres torns, la Llei silenciava la qüestió dels coneixements lingüístics. Aquesta ommissió probablement s'explica —encara que no ho justifiqui plenament— pel procediment de provisió establert per la Llei per als altres tres torns, que consistia, en síntesi, en la proposta de ternes per part del Tribunal de Cassació en ple, ternes dins de les quals el Consell Executiu havia d'escollir lliurement el magistrat que seria nomenat per ocupar la vacant (art. 14).⁴⁸

Quant als fiscals i als registradors, l'Estatut del 1932 va optar per fer del coneixement de la llengua catalana un requisit eliminatori. Ho establí inequívocament el darrer paràgraf de l'article 11, en disposar que: «Els Fiscals i Registradors designats per a Catalunya, hauran de conèixer la Llengua i el Dret catalans». En canvi, respecte dels notaris, el règim lingüístic en la provisió de notaries mitjançant concurs consistia en el mateix que hem vist per als jutges i els magistrats, o sigui el de la condició preferent, segons es dedueix del mateix article 11.

Amb les previsions lingüístiques relatives als jutges, als magistrats i als fiscals, l'Estatut del 1932 posava les bases per garantir l'exercici efectiu dels drets lingüístics reconeguts als ciutadans en l'àmbit de l'Administració de

de dubte de l'interès que el Decret de 10 d'abril de 1934 té com a precedent històric. Aquest Decret l'he estudiat amb més detall en el treball *El règim legal i la pràctica sobre l'ús de les llengües catalana i castellana en les Administracions públiques i en l'Administració de justícia a Catalunya durant la Segona República*, pendent de publicació.

47. Vegeu Antoni MILIAN I MASSANA, *El Tribunal de Cassació de Catalunya i l'organització del contenciós administratiu a la II República*, Barcelona, Escola d'Administració Pública de Catalunya, 1983, p. 170.

48. Sobre el procediment previst per al nomenament dels magistrats del Tribunal de Cassació de Catalunya, vegeu Antoni MILIAN I MASSANA, *El Tribunal de Cassació de Catalunya...*, *op. cit.*, p. 163-166.

justícia, drets que consagrava simultàniament l'article 2 del mateix text estatutari i que, posteriorment, va desenvolupar el Decret del Govern de la Generalitat de 3 de novembre de 1933, que regulava l'ús de la llengua catalana en els Tribunals.⁴⁹

4.4. *La necessitat imperiosa de regular expressament la capacició lingüística adequada dels jutges, dels magistrats, dels fiscals, dels secretaris judicials i dels funcionaris al servei de l'Administració de justícia*

M'he permès tractar generosament la qüestió dels coneixements lingüístics a la carrera judicial i en el personal al servei de l'Administració de justícia, comentant fins i tot amb cert deteniment el precedent històric de l'Estatut del 1932, vista la feblesa de l'EAC del 1979 pel que fa a garantir la presència de la llengua catalana a l'Administració de justícia. En aquest sentit, vull subratllar la necessitat imperiosa de no repetir en l'elaboració del nou Estatut els errors que es van cometre durant l'elaboració del del 1979, on va imposar-se la creença infundada que l'acreditació del coneixement del català, sia com a mèrit, sia com a requisit, es podria introduir, sense necessitat de previsió estatutària expressa, en els processos de selecció, mercès a la mera assumpció de la potestat de *nomenament*.

Com a colofó d'aquestes reflexions anteriors, voldria apuntar que el futur Estatut hauria de recollir per a la *provisió* de places a Catalunya fórmules més o menys semblants a les de l'Estatut del 1932, si bé establint inicialment, en el cas dels jutges, dels magistrats i dels fiscals, per tal d'evitar al començament un possible excés de places vacants i l'efecte discriminator que podria tenir una aplicació sobtada, una flexibilització temporal, inequívoca i clarament vinculant, reglada i no discrecional, que combinés de manera graonada el mèrit, el mèrit preferent i el requisit eliminadori, amb la determinació precisa que el mèrit preferent i, sobretot, el requisit si-

49. Sobre els drets lingüístics dels ciutadans en l'àmbit de l'Administració de justícia a Catalunya durant la Segona República, vegeu ANTONI MILIAN I MASSANA, *El Tribunal de Cassació de Catalunya...*, op. cit., p. 168-170, on analitzo el Decret de 3 de novembre de 1933 i faig referència a l'Ordre que va haver de dictar-se posteriorment per aclarir els termes en què havien d'interpretar-se determinats preceptes del Decret. L'article 2 de l'Estatut del 1932 i el Decret de 3 de novembre de 1933 posaven fi al llarguíssim període de manca de reconeixement de la llengua catalana en l'activitat judicial, bandejament que havia desfermat moltes protestes i reivindicacions. Vegeu-ne algunes al llibre *El Tribunal de Cassació de Catalunya...*, op. cit., p. 27-36.

guin, vençut el període transitori, la regla general. El precepte o preceptes estatutaris haurien d'utilitzar l'expressió *mèrit determinant*, en lloc de l'expressió tradicional *mèrit preferent*, per dissipar equívocs, vista la desnaturalització de què ha estat objecte aquesta darrera expressió per part del Tribunal Suprem (vegeu *supra* la nota 29). D'altra banda, cal advertir que mentre la LOPJ ignori i no reculli les previsions estatutàries o el Tribunal Suprem no admeti, com fa ara desobeint la STC 56/90, de 29 de març, la complementarietat entre la LOPJ i els preceptes dels estatuts d'autonomia, l'eficàcia de la normativa apuntada no estarà garantida, com tampoc no ho està actualment la de les previsions contingudes als articles 35.1 de l'Estatut d'autonomia per al País Basc, 25 de l'Estatut d'autonomia per a Galícia o, després de la reforma de l'any 1999, 54.2 de l'Estatut d'autonomia per a les Illes Balears (vegeu *supra* la nota 30). Tanmateix, aquesta circumstància no ha de ser òbviament cap excusa per renunciar a establir fórmules com ara la proposada. Només d'aquesta manera es posaran les bases perquè els ciutadans puguin exercir efectivament els drets lingüístics que tenen reconeguts a l'Administració de justícia. Encara que no sigui imprescindible, perquè ja es desprèn de l'estatut jurídic del personal concernit i de la vocació cap al futur de la norma, la nova regulació podria tancar-se amb un precepte que recordés que els requisits lingüístics no afecten els drets adquirits pels funcionaris abans de l'entrada en vigor de l'Estatut. Finalment, si es volia, però tampoc no em sembla imprescindible atesa la constitucionalització del principi d'igualtat i la consegüent interdicció de la discriminació, podria afegir-se la cautela que l'acreditació dels coneixements lingüístics ha de tenir lloc sense que en cap cas pugui establir-se l'excepció de naturalesa o veïnatge. Aquesta cautela, que ja figurava a l'article 11 de l'Estatut de Catalunya del 1932, la retrobem a l'article 23.1 de l'EAC, en relació amb els magistrats, els jutges, els secretaris judicials i altre personal al servei de l'Administració de justícia, i a l'article 24.1, en relació amb els notaris i els registradors de la propietat i mercantils, després d'haver establert que serà mèrit preferent l'especialització en dret català.

5. L'ESTATUT I LA LLENGUA CATALANA A L'ENSENYAMENT NO UNIVERSITARI

La incorporació de la llengua catalana com assignatura obligatòria dins del sistema d'ensenyament a Catalunya, que va tenir lloc, inicialment, amb el Reial decret 2092/1978, de 23 de juny, la va rubricar implícitament l'Estatut, en fer efectiva, seguint el mandat constitucional, l'oficialitat de la llen-

gua catalana.⁵⁰ D'altra banda, encara que l'EAC no contingui cap precepte destinat a definir el model lingüístic escolar de Catalunya, no hi ha cap dubte que l'apartat tercer de l'article 3 ha contribuït a emparar legalment el model de conjunció lingüística, que és el que vigeix a Catalunya i que, en síntesi, consisteix a reconèixer el dret a rebre el «primer ensenyament» en la llengua habitual dels infants, quan sigui una de les dues llengües oficials, i en fer del català la llengua vehicular predominant de la resta de l'ensenyament no universitari, bo i garantint que els alumnes coneguin correctament les dues llengües oficials (el català i el castellà) en finalitzar l'educació obligatòria.⁵¹ Aquesta contribució estatutària l'ha fet palesa el Tribunal Cons-

50. El lligam entre el reconeixement de l'estatus de llengua oficial i l'aprenentatge obligatori d'aquesta llengua en el sistema educatiu l'ha establert definitivament el Tribunal Constitucional a la Sentència 337/1994, de 23 de desembre, FJ 14. Vegeu Antoni MILIAN I MASSANA, «La intervención de los poderes públicos en las determinaciones lingüísticas relativas a la enseñanza: modelos y límites», *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 42, 1995, 43-73, p. 46. Aquell lligam el vaig defensar ja fa molts anys en diversos treballs. Vegeu, per exemple, Antoni MILIAN MASSANA, «Los derechos lingüísticos en la enseñanza, de acuerdo con la Constitución», *Revista Española de Derecho Constitucional*, núm. 7, 1983, p. 361-362. En aquest estudi, algunes de les afirmacions del qual, per cert, he rectificat en treballs posteriors, relacionava així mateix l'apartat tercer de l'article 3 EAC amb la incorporació del català com a disciplina obligatòria en els plans d'ensenyament (vegeu la nota 8 de la p. 362).

51. El model lingüístic escolar de conjunció lingüística va desenvolupar-se dins del marc que oferia la LNL. Vegeu Antoni MILIAN I MASSANA, *Drets lingüístics i dret fonamental a l'educació. Un estudi comparat: Itàlia, Bèlgica, Suïssa, el Canadà i Espanya*, Barcelona, Institut d'Estudis Autònoms, 1992, p. 329-354. D'aquest llibre existeix una edició posterior actualitzada, en llengua castellana: *Derechos lingüísticos y derecho fundamental a la educación. Un estudio comparado: Italia, Bélgica, Suiza, Canadá y España*, Madrid, Civitas, p. 395-442. Actualment, el model està recollit a l'article 21 de la LPL. Sobre el sentit que cal donar al terme *normalment* de l'apartat 1 de l'article 21 LPL, perquè el model s'acomodi a la doctrina de la Sentència del Tribunal Constitucional 337/1994, vegeu Antoni MILIAN I MASSANA, «Comentarios en torno de la Ley del Parlamento de Cataluña 1/1998, de 7 de enero...», *op. cit.*, p. 352-353.

El model de conjunció lingüística i la Sentència del Tribunal Constitucional 337/1994 compten amb nombrosos comentaris doctrinals, per cert, de signe divers. Vegeu, per exemple, Jesús PRIETO DE PEDRO, «Libertad de la lengua y derecho a la educación en la jurisprudencia», a AADD, *Aspectos jurídicos del sistema educativo*, Madrid, Consejo General del Poder Judicial, 1993, 149-175; Lluís SÁNCHEZ AGESTA, Jesús PRIETO DE PEDRO, «Artículo 3º. Las Lenguas...», *op. cit.*, p. 280-284; Luciano PAREJO ALFONSO, «El sistema de conjunció lingüística en l'ensenyament no universitari», a AADD, *Estudios jurídicos sobre la Llei de Política Lingüística*, Barcelona/Madrid, Institut d'Estudis Autònoms/Marcial Pons, 1999, 259-304; Tomás-Ramón FERNÁNDEZ, «La normalización del catalán como problema constitucional», *Revista Española de Derecho Administrativo*, núm. 87, 1995, 323-332; Enoch ALBERTÍ ROVIRA, «El régimen lingüístico de la enseñanza. (Comentario a la STC 337/1994, de 23 de diciembre)», *Revista Española de Derecho Constitucional*, núm. 44, 1995, 247-261; Xavier MURO

titucional en la Sentència 337/1994, de 23 de desembre, en recórrer manta vegada als mandats de l'article 3 EAC per justificar la constitucionalitat del model català.⁵²

Val la pena ressaltar la contribució de l'Estatut en l'emparament legal del model lingüístic escolar català, perquè, tot i el ventall de models lingüístics escolars que és possible encabir al si de la CE, estic convençut que, atesa la situació sociolingüística de Catalunya, només són capaços de salvarguardar i normalitzar la llengua catalana aquells models que fan del català «el centre de gravetat» del model, expressió, aquesta, que manllevo de la Sentència del Tribunal Constitucional esmentada, models que, precisament perquè restringeixen la llibertat individual, resulten més difícils de justificar constitucionalment. Atès el rellevant paper normalitzador i integrador que correspon al model lingüístic escolar de conjunció lingüística que avui vigeix a Catalunya, rol que ha estat percebut pel Tribunal Constitucional,⁵³ caldria demanar-se l'oportunitat i l'encert d'incorporar en el futur Estatut alguns dels eixos bàsics que el defineixen.

El model lingüístic escolar català, respectuós amb la CE, és a la vegada respectuós amb els estàndards internacionals sobre la matèria, els quals, per cert, són cada cop més notoris, atesa la regionalització i la mundialització emergents; i, entre nosaltres, tenen una influència ben concreta mercès a l'article 10.2 CE. Per això, caldrà estar amatents a l'evolució dels estàn-

1 BAS, «Los deberes lingüísticos y la proyección de la cooficialidad lingüística sobre la distribución de competencias en la reciente jurisprudencia constitucional (Sentencias 337/1994 y 147/1996)», *Revista Española de Derecho Constitucional*, núm. 49, 1997, 259-297, p. 260-288; i les aportacions d'Eliseo AJA, Miguel Ángel APARICIO, Enric ARGULLOL I MURGADAS, Manuel BALLBÉ, Antoni MILIAN I MASSANA, Santiago MUÑOZ MACHADO i Francisco RUBIO LLORENTE que figuren dins l'obra col·lectiva *La lengua de enseñanza en la legislación de Cataluña*, Barcelona, Institut d'Estudis Autonòmics, 1994.

52. Vegeu-ne principalment els fonaments jurídics 7 al 10.

53. En efecte, l'interpret suprem de la Constitució ha declarat que «[e]ste modelo de conjunción lingüística que inspira la Ley 7/1983, del Parlamento de Cataluña [Llei que va motivar la qüestió d'inconstitucionalitat que resol la Sentència] es constitucionalmente legítimo en cuanto responde a un propósito de integración y cohesión social en la Comunidad Autónoma, cualquiera que sea la lengua habitual de cada ciudadano. Al igual que es legítimo que el catalán, en atención al objeto de la normalización lingüística en Cataluña, sea el centro de gravedad de este modelo de bilingüismo, siempre que ello no determine la exclusión del castellano como lengua docente de forma que quede garantizado su conocimiento y uso en el territorio de la Comunidad Autónoma. [...] De otro, al ser el catalán materia curricular y lengua de comunicación en la enseñanza, ello asegura que su cooficialidad se traduzca en una realidad social efectiva; lo que permitirá corregir situaciones de desequilibrio heredadas históricamente y excluir que dicha lengua ocupe una posición marginal o secundaria». (STC 337/1994, de 23 de desembre, FJ 10. La rodona és meva).

dards esmentats, els quals, en matèria de protecció de minories lingüístiques, arran de les mesures adoptades aquests darrers anys als països de l'Europa central i oriental, mesures que disposen de forta influència de les formes de protecció que s'hi havien adoptat històricament i tradicionalment, semblen tendir a posar l'accent en els drets lingüístics personals en detriment de la protecció dels drets lingüístics a través de mesures de naturalesa territorial.

En aquest sentit, resultarà rellevant l'opinió que, sobre la determinació de la llengua vehicular de l'ensenyament, pugui eventualment adoptar en el futur el Tribunal Europeu de Drets Humans. A la Sentència de 10 de maig de 2001, dictada en l'assumpte *Chypre c. Turquie* (demanda núm. 25781/94), el Tribunal esmentat ha reconegut, davant la supressió per les autoritats de la República turca de Xipre del Nord de l'ensenyament de secundària en llengua grega, la imperiositat d'establir un ensenyament secundari en grec com a mesura apropiada per satisfer les exigències de l'article 2 del Protocol núm. 1 (vegeu-ne els paràgrafs 273-280). Tanmateix, aquesta Sentència en cap cas revoca la Sentència dictada ja fa anys en l'assumpte lingüístic belga,⁵⁴ que, per cert, cita expressament, ni posa en qüestió —ans al contrari la confirma—,⁵⁵ l'exclusió de les «preferències lingüístiques» de les «conviccions filosòfiques», exclusió que el Tribunal havia conclòs en l'assumpte lingüístic belga, al meu entendre correctament.⁵⁶ Com ja he indicat en una altra ocasió,⁵⁷ de la Sentència *Chypre c. Turquie* es dedueix una conseqüència lingüística molt important per al dret a l'educació: que la llengua vehicular no pot estatuir-se de manera arbitrària i, per tant, que, en certes circumstàncies, el dret a l'educació pot requerir una llengua vehicular determinada. Conclusió que, amb altres paraules i sobre la base d'altres fonaments legals, traspua la Sentència del Tribunal Constitucional 337/1994 quan rebutja un ensenyament exclusivament en català que excloués del tot la llengua castellana. És probable que el Tribunal Europeu de Drets

54. Es tracta del cas *Cour Eur. D. H., Affaire «relative à certains aspects du régime linguistique de l'enseignement en Belgique» (fond), arrêt du 23 juillet 1968, série A, n° 6*.

55. A la part final del paràgraf 277 de la Sentència llegim el següent: «*De plus, cette disposition [es refereix a l'article 2 del Protocol núm. 1] ne précise pas la langue dans laquelle l'enseignement doit être dispensé afin que le droit à l'instruction soit respecté (arrêt précité en l'affaire linguistique belge, pp. 30-31, § 3)*».

56. En el meu llibre *Drets lingüístics i dret fonamental a la educació...*, op. cit., p. 157-174, trobareu un comentari extens a la Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans de 23 de juliol de 1968, i bibliografia sobre el tema. (En la versió castellana del llibre, vegeu les p. 186-207).

57. Antoni MILIAN I MASSANA, «Comentarios en torno de la Ley del Parlamento de Cataluña 1/1998, de 7 de enero...», op. cit., p. 352, nota 23.

Humans es pronuncii de nou en el futur sobre la determinació pels poders públics de la llengua vehicular de l'ensenyament i la restricció consegüent de l'elecció de la llengua docent per part dels pares i/o alumnes.⁵⁸ Deixant ara de banda que no és el mateix una restricció total que una restricció parcial, crec que el Tribunal, si ha de fer nous pronunciaments, només podrà fixar —i només hauria de fixar— uns principis generals molt genèrics, perquè es veurà obligat a donar una solució específica per a cada cas, atès que la realitat sociolingüística —tan variable d'un lloc a un altre— és aquí rellevant per a la correcta ponderació de cada supòsit.

6. MESURES D'INTERVENCIÓ LINGÜÍSTICA PER POTENCIAR L'ÚS DEL CATALÀ EN NOMBROSOS ÀMBITS I SECTORS, TANT PÚBLICS COM PRIVATS

Una faceta de l'article 3 de l'EAC que cal destacar és el fet que la norma estatutària, a través principalment dels apartats 1 i 3, i recolzada alhora per l'apartat 3 de l'article 3 CE, ha dotat de base jurídica l'adopció de mesures destinades a potenciar l'ús de la llengua catalana —de les dues llengües oficials de Catalunya, la que està en una posició més vulnerable— en nombrosos àmbits i sectors d'activitat, tant públics com privats. En aquest sentit, l'article 3.3 EAC ha exercit una doble funció: donar aixopluc jurídic a les mesures de foment i a les mesures constrictives encaminades a normalitzar el català en els àmbits i els sectors més diversos («[l]a Generalitat garantirà l'ús *normal* i oficial d'ambdós idiomes») i, a la vegada, dotar la Generalitat de competències perquè la mateixa institució les pugui adoptar, a través d'una atribució competencial formulada no en termes estrictament materials, sinó d'atribució de potestats destinades a satisfer fins els quals podríem denominar genèricament «de normalització lingüística».⁵⁹

58. Sense cap mena de dubte hauria estat interessant de saber l'opinió del Tribunal respecte dels greuges plantejats en l'assumpte *Grisankova et Grisankovs c. la Lettonie*. Els demandants opinaven que la legislació lingüística escolar de Letònia infringia l'article 2 del Protocol núm. 1 i els articles 3, 13 i 14 de la Convenció, en imposar la llengua letona. Tanmateix, el Tribunal no ha pogut pronunciar-se sobre el fons de l'assumpte, en haver de declarar inadmissible la demanda perquè els demandants no havien esgotat les vies de recurs internes (vegeu la Decisió del Tribunal, de 13 de febrer de 2003, sobre l'admissibilitat de la demanda núm. 36117/02).

59. Vegeu Antoni MILIAN MASSANA, «Ordenamiento lingüístico», *op. cit.*, p. 195-196. Sobre la distribució de competències en matèria lingüística vegeu també Edorta COBREROS MENDAZONA, «La distribució de competències entre l'Estat i les comunitats autònomes en matèria lingüística», *Autonomies. Revista Catalana de Dret Públic*, núm. 12, 1990, 205-217, i,

En efecte, ha estat a redós dels articles 3.3 CE i 3 EAC (en particular, del seu apartat 3) que la LNL (art. 22, 23, 25 i 26) i, més tard, la LPL (art. 5.2; 27, apartats 2, 3 i 4; 28, apartats 1 i 2; 29; 32.2; 35.2; 36, apartats 1, 2 i 3; 37 i 38) han previst expressament o genèricament un ventall de mesures de *foment* per estimular la presència de la llengua catalana. Tota aquesta cobertura legal, que satisfà el principi de legalitat al qual està rigorosament sotmesa l'acció de *foment*, i que «és [...] suficient per emparar tractaments desiguals pels poders públics de les llengües catalana i castellana» sense incórrer necessàriament en discriminació,⁶⁰ ha permès i permet l'adopció de mesures d'estímul per promoure l'ús del català com ara premis, subvencions, desgravacions, bonificacions i exempcions fiscals, inclusió de l'ús del català entre els barems per a la concessió de la prestació d'un servei, i altres mesures persuasives. En general, els tribunals han admès la validesa d'aquestes mesures, sempre que estiguin proveïdes d'una justificació objectiva i raonable i siguin adequades i proporcionades al fi perseguit.⁶¹ L'article 3.3 EAC també ha emparat i empara les mesures lingüístiques públiques constrictives que ha introduït d'una manera sistematitzada la LPL per millorar els assoliments escassos de les tècniques de foment en les activitats socioeconòmiques, en els mitjans de radiodifusió i televisió i en la indústria cultural del cinema. Les mesures constrictives consisteixen en el deure d'utilitzar, almenys, el català en determinades senyalitzacions, cartells, informacions i documents (art. 15.5, 31, 32.3, 33, 34.2 i 36.4 LPL) i en l'establiment de quotes d'utilització de la llengua catalana (art. 26 i 28.3 LPL). Aquestes mesures, que en el cas de les quotes podríem classificar sense cap dubte entre les tècniques de l'*afirmative action*, tenen una natura jurídica ben diferent que les de foment: mentre que en aquestes el beneficiari s'acull *lliurement* a l'incentiu previst, en les mesures constrictives no hi ha llibertat

entre altres, les STC 82/1986, FJ 4 a 6; 69/1988, FJ 3; 74/1989, FJ 2; 337/1994, FJ 7; 147/1996, FJ 6; i 87/1997, FJ 3.

60. Vegeu Raimon CARRASCO I NUALART, «Notes sobre l'activitat de foment: estat de la qüestió en la doctrina i consideracions sobre el seu règim jurídic. Foment i normalització lingüística», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 14, 1990, 207-221, p. 216.

61. Vegeu, per exemple, les STS de 19 de gener de 1988 (RJ 1988, 284); 25 de març i 2 de juny de 1998 (RJ 1998, 2855 i 5044); i 4 de febrer i 20 d'abril de 1999 (RJ 1999, 723 i 4146) (la darrera amb interessants consideracions relacionades amb el dret comunitari). En canvi, l'Audiència Territorial de Barcelona va declarar la nul·litat d'unes bonificacions fiscals en una Sentència de 14 de maig de 1986 (vegeu Antoni MILIAN I MASSANA, «Ordenament lingüístic», *op. cit.*, p. 185, nota 58; i «Ordenamiento lingüístico», *op. cit.*, p. 197, nota 58. Per cert, la versió castellana no transcriu correctament el sentit de la precisió final «encara que hi conflüen...» de la versió catalana).

d'adopció, ja que la mesura obliga (constreny) tots els destinataris al marge de la seva voluntat. Això fa que les prescripcions lingüístiques constrictives siguin especialment sospitoses d'anar contra l'ordenament jurídic, tant per la seva potencialitat discriminatòria (cosa que coincideix amb l'activitat de foment), com, sobretot, per la restricció que comporta a la llibertat de les persones (llibertat d'expressió, llibertat d'empresa...). Tanmateix, avui sabem que les intervencions lingüístiques públiques constrictives són admissibles en un Estat plural i democràtic si satisfan determinats requisits i condicions, i que el seu incompliment és sancionable.⁶²

62. Antoni MILIAN I MASSANA, *Público y privado en la normalización lingüística...*, op. cit., p. 40-78 i 113-159; del mateix autor, «Algunes reflexions sobre les intervencions lingüístiques públiques constrictives en el sector privat a propòsit del capítol V de la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 31, 1999, 35-59. El Tribunal Constitucional ha admès les mesures lingüístiques constrictives en l'etiquetatge dels productes alimentaris envasats, així com la potestat de la Generalitat per establir-les a redós de l'article 3.3 EAC (STC 147/1996, de 19 de setembre, FJ 6). Sobre l'etiquetatge de productes, però, cal recordar que la intervenció constrictiva de la Generalitat en favor del català ha esdevingut molt limitada (art. 34.2 LPL), cosa que s'explica, sobretot, perquè el dret comunitari la fa impossible en força casos. Vegeu Antoni MILIAN I MASSANA, «Dictamen sobre la reglamentació de l'ús de la llengua catalana a l'etiquetatge i a les instruccions d'ús dels productes comercials», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 43, 2005, 279-323. Per a les quotes lingüístiques en la radiodifusió i en la televisió, i en el cinema, vegeu Antoni MILIAN I MASSANA, «Comentarios en torno de la Ley del Parlamento de Cataluña 1/1998, de 7 de enero...», op. cit., p. 354-362; Antoni MILIAN MASSANA (dir.), Joan AMENÓS ÁLAMO, Lucía CASADO CASADO, M. Àngels ORRIOLS SALLÉS, Ferran PONS CÀNOVAS, *El Consell de l'Audiovisual de Catalunya*, Barcelona, Institut d'Estudis Autònòmics, 2004, p. 169-173; Jaume VERNET (coord.), Eva PONS, Agustí POU, Joan Ramon SOLÉ, Anna Maria PLA, *Dret lingüístic*, Cossetània, Valls, 2003, p. 251-262; i els treballs de Marc CARRILLO, «La normativa lingüística i els mitjans de comunicació», i de Luis LÓPEZ GUERRA, «Les quotes lingüístiques i la cinematografia», publicats dins AADD, *Estudis jurídics sobre...*, op. cit., 353-380, p. 367-372, i 381-405, respectivament. En relació amb la televisió, recordem que, d'acord amb l'article 26 LPL i la Llei del Parlament de Catalunya 8/1996, de 5 de juliol, les quotes estan previstes, ara com ara, per a les televisions per cable que emetin en demarcacions territorials dins de Catalunya, les televisions locals per ones terrestres i les televisions digitals, autonòmiques o locals, terrenals, que siguin gestionades per persones físiques o jurídiques *privades*. Per a les televisions gestionades (en règim de gestió indirecte) per ens *públics* (la Generalitat i les corporacions locals), la legislació disposa que han d'emprar normalment la llengua catalana (art. 25 LPL). Les STS de 9 de novembre de 1988 (RJ 1988, 8678) i 16 de febrer de 1993 (RJ 1993, 992) avalarien aquesta previsió, si més no tenint en compte els usos lingüístics actuals del conjunt de televisions públiques i privades que emeten, exclusivament o no, per a Catalunya, i en la mesura que l'ús del català no sigui exclouent del castellà o d'altres llengües. La migració del sistema analògic cap al digital pot canviar el panorama de les televisions locals a Catalunya, on el grau d'ús del català (vegeu *Quaderns del CAC*, núm. extraordinari sobre *Les televisions locals a Catalunya*, 2002, p. 56-58) és molt elevat. La migració aporta dos elements positius: 1) la pèrdua d'eficàcia de la disposició transitòria tercera de la LPL (que cercava no afectar

7. EL RECONeixEMENT DE L'ARANÈS

Com és sabut, l'article 3 EAC dedica el quart apartat a l'aranès, bo i garantint-ne l'ensenyament i un especial respecte i protecció. Aquest apartat ha estat desenvolupat per nombroses disposicions i preceptes, el més rellevant dels quals, l'article 2 de la Llei del Parlament de Catalunya 16/1990, de 13 de juliol, sobre el règim especial de la Vall d'Aran, li atribueix la condició de llengua oficial dins la vall esmentada. Ja vaig posar en dubte la constitucionalitat del fet d'utilitzar una llei autonòmica amb aquesta finalitat, atès que només els estatuts d'autonomia poden conferir-li aquella condició.⁶³ La reforma estatutària és una bona oportunitat per atribuir-la-hi.

8. CONSIDERACIONS FINALS

L'Estatut ha estat i constitueix un instrument necessari i útil per a la protecció i la normalització del català, però, probablement, no sigui un instrument suficient, com possiblement tampoc no ho sigui un nou Estatut que reculli les propostes de millora que he apuntat i altres millores que també valdria la pena d'afegir-hi.⁶⁴

l'equilibri financer dels serveis ja concedits); i 2) el fet de posar fi a la precària situació originada per la inactivitat estatal consistent en la no aprovació del Pla de freqüències previst a la Llei estatal 41/1995 (sobre aquesta inactivitat, vegeu Carmen CHINCHILLA MARÍN, «Medidas cautelares urgentes ante el cierre de una televisión local por ondas», *Revista de Administración Pública*, núm. 151, 2000, 287-317; Iñaki AGIRREAZKUENAGA ZIGORRAGA, «Inactividad en la prestación de servicios públicos y control jurisdiccional», *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 57, 2000, 141-158, p. 154-157). Tanmateix, també hi ha aspectes preocupants i negatius: 1) la redistribució de canals i programes (modificació dels art. 3, 4 i 9 de la Llei 41/1995 per l'art. 109 de la Llei 53/2002) que decanta la ràtio televisions locals públiques/privades (abans 1/0, 1/1 ó 0/1; ara 1/3 ó 0/4 en les poblacions més rellevants) a favor de les segones, les exigències lingüístiques de les quals, recordem-ho, són menors, i que subordina els municipis de menys de 100.000 habitants mancats de capitalitat; 2) el fet socioeconòmic de l'adquisició de televisions locals privades, davant les noves expectatives, per grans grups mediàtics espanyols, més predisposats a emprar el castellà i a respectar només els mínims obligatoris d'ús del català; i 3) el calendari de migració, que fa difícil la continuïtat digital d'algunes analògiques.

63. Vegeu Antoni MILIAN I MASSANA, «Ordenament lingüístic», *op. cit.*, p. 190; i «Ordenamiento lingüístico», *op. cit.*, p. 203. Vegeu també Jaume VERNET (coord.), Eva PONS, Agustí POU, Joan Ramon SOLÉ, Anna Maria PLA, *Dret lingüístic*, *cit.*, p. 134-137.

64. Per exemple, la qualificació del català com a llengua comuna, juntament amb la de llengua pròpia, cosa que podria tenir efectes beneficiosos encara que no necessàriament posi fi a interpretacions tan restrictives de l'oficialitat del català com la continguda en la stc

En la meua opinió, la protecció plena i efectiva, i la normalització completa del català, demanen, com a mínim, el següent: o bé una política d'indubtable signe territorialitzador en favor del català a Catalunya; o bé una política lingüística personal que estengui el dret d'utilitzar el català davant de totes les institucions centrals de l'Estat, els òrgans centrals de l'Administració general de l'Estat i els òrgans judicials amb jurisdicció a tot el territori de l'Estat i a ser correspost en aquesta llengua en aquestes instàncies. Ara bé, la primera via, en part, i la segona, inexorablement, exigeixen una reforma de la Constitució espanyola del 1978. I això ja no pertoca a l'Estatut, que no és més que un instrument legal que la desplega.

—abstract / resumen—

THE LEGAL REGIME OF THE CATALAN
LANGUAGE UNDER THE 1979 STATUTE
OF AUTONOMY OF CATALONIA:
ASSESSMENT AND PERSPECTIVES

Antoni MILIAN I MASSANA

EL RÉGIMEN JURÍDICO DE LA LENGUA
CATALANA CON EL ESTATUTO
DE AUTONOMÍA DE CATALUÑA DE 1979:
BALANCE Y PERSPECTIVAS

Antoni MILIAN I MASSANA

The enactment of the 1979 Statute of Autonomy meant a radical change in the linguistic regime of the Catalan language in Catalonia. With the Statute, the official status of Catalan came into effect (art. 3.2 of the Statute), thus complying in Catalonia with the Constitutional mandate of giving the Spanish languages, other than Castilian, official status within the respective autonomous

La entrada en vigor del Estatuto de Autonomía de Cataluña de 1979 supuso un cambio radical en el régimen lingüístico de la lengua catalana en Cataluña. Con el Estatuto se hacía efectiva la oficialidad del catalán (art. 3.2 del Estatuto), dando así cumplimiento, en Cataluña, al mandato constitucional de atribuir el estatus de lenguas oficiales en las respectivas Comunidades Autónomas a

87/1997; l'atribució al Govern de la Generalitat de la legitimació per exercir les accions judicials necessàries per fer efectius els drets dels ciutadans en matèria lingüística; la incorporació de regles lingüístiques inherents a l'oficialitat en el cas de la institució del Tribunal del jurat, com ara, per exemple, el recordatori consistent en què el dret de les persones a utilitzar la llengua oficial que escullin comprèn a les persones jurats que formen part del Tribunal del jurat; la introducció de determinacions lingüístiques destinades a temperar les limitacions imposades pel dret comunitari; l'afirmació, directa o indirecta, de la unitat de la llengua catalana; i la determinació que les televisions gestionades per la Generalitat i les corporacions locals de Catalunya han d'emetre normalment en llengua catalana.

regions (art. 3.2 of the 1978 Spanish Constitution). In this way, in Catalonia, both languages enjoyed official language status: Catalan, as Catalonia's own language (art. 3.1 of the Statute), and Castilian, as the official language in Spain.

Catalan's official status altered the official linguistic habits and uses within the public administrations based in Catalonia, by allowing the use of this language within them and in their relations with citizens. It is worth remembering that, before the Statute of Autonomy, the use of Catalan in the administrations was forbidden, and that it was only tolerated in specific situations in the years immediately before the enactment of the Statute. After its coming into effect, the determination of the scope of the effects of its official status and, above all, the regulation of the use of both official languages was not always harmonious, as shown by the numerous sentences passed on the subject. At the same time, Catalan's official status called for the need for linguistic training of the personnel at the service of the public administrations, which resulted in the need to accredit the adequate knowledge of both official languages —Catalan and Castilian—in the entry examinations to the civil service, and when filling vacant positions. This question was also subject to judicial controversy and called for a statement by the Constitutional Court, who endorsed the linguistic requirements, provided that the level required be proportional to the linguistic ability required for the duties to be carried out.

While the use of Catalan has been normalized in the public administrations, especially in the autonomous and local administrations, the same cannot be said of the Spanish administration in

las lenguas españolas distintas del castellano (art. 3.2 de la Constitución española de 1978). De esta manera, en Cataluña dos lenguas gozaban del estatus de lenguas oficiales: el catalán, en tanto que lengua propia de Cataluña (art. 3.1 del Estatuto), y el castellano, que lo era por ser la lengua oficial del Estado.

La oficialidad del catalán ha alterado los hábitos y usos lingüísticos oficiales en las Administraciones Públicas radicadas en Cataluña, al permitir el uso de aquella lengua en su seno y en las relaciones entre aquéllas y los ciudadanos. Debe recordarse que, con anterioridad al Estatuto de autonomía, el empleo del catalán en las Administraciones había estado prohibido, y que únicamente se había tolerado en supuestos específicos en los años inmediatamente anteriores a la aprobación del citado Estatuto. Tras su entrada en vigor, la determinación del alcance de los efectos de la oficialidad y, sobre todo, la regulación del uso de las dos lenguas oficiales no ha sido siempre pacífica, como lo ponen de relieve las numerosas sentencias que se han dictado al respecto. Por otro lado, la oficialidad del catalán ha hecho necesaria la capacitación lingüística del personal al servicio de las Administraciones Públicas, lo que se ha traducido en la necesidad de acreditar el conocimiento adecuado de las dos lenguas oficiales —el catalán y el castellano— en las pruebas de acceso al empleo público y en la cobertura de plazas vacantes. También esta cuestión ha sido objeto de controversia jurídica y ha exigido el pronunciamiento del Tribunal Constitucional, que ha avalado aquellas exigencias lingüísticas siempre que el nivel de conocimiento exigido sea proporcional a la capacidad lingüística requerida para la función a desempeñar.

Catalonia, where shortcomings can still be found and where linguistic ability is not a requisite (a *conditio sine qua non*) but simply a *bonus*. However, where Catalan still continues to be seriously passed over, is in the judicial administration. In spite of the fact that Catalan's official status also obliges courts and tribunals with jurisdiction circumscribed to Catalonia, its use continues to be very restricted. The reason for the precarious situation of Catalan within the judicial field can be found, to a great extent, in the legislation relating to the judiciary, which is passed by the State, and which, far from stimulating the use of Catalan in trials and the rest of the judicial proceedings, favours Spanish and, furthermore, does not require the knowledge of Catalan of the judges and magistrates posted in judicial organs based in Catalonia. In fact, one of the flaws of the 1979 Statute of Autonomy is not having requested this knowledge or, at least, not considering the knowledge of Catalan as a determining merit (*bonus*), as was the case with its historic precedent, the 1932 Statute of Catalonia. This 1932 Statute was revoked in 1938, during the Spanish Civil War, by the side that a year later would end up winning the war.

As regards the Catalan language, the 1979 Statute of Autonomy does not merely give Catalan full and effective official status, and proclaims Catalan as «Catalonia's own language», but also contains a series of mandates directed at the institution in which Catalonia's self-government is politically organized (the Generalitat de Catalunya) calling upon this institution to «ensure the normal and official use of both languages, take the necessary measures in order to ensure their knowledge, and create the

Mientras el uso de la lengua catalana en las Administraciones Públicas se ha normalizado, especialmente en la Administración autonómica y en las administraciones locales, no ha sucedido lo mismo en la Administración del Estado en Cataluña, donde todavía se aprecian carencias, y donde la capacitación lingüística no se exige como un requisito (una *conditio sine qua non*) sino tan sólo como un *bonus*. Sin embargo, donde la lengua catalana continúa estando gravemente postergada es en la Administración de justicia. A pesar de que la oficialidad de la lengua catalana también obliga a los juzgados y tribunales con jurisdicción circunscrita en Cataluña, el uso de aquella lengua continúa siendo todavía hoy muy minoritario. La razón de la precaria situación del catalán en el ámbito judicial debe buscarse, en gran medida, en la legislación relativa al Poder Judicial, que corresponde dictar al Estado, la cual, lejos de favorecer el uso de la lengua catalana en los procesos y demás actividad judicial, prioriza a la lengua castellana, y, además, no requiere el conocimiento de la lengua catalana a los jueces y magistrados destinados a los órganos jurisdiccionales radicados en Cataluña. Precisamente uno de los defectos del Estatuto de Autonomía de 1979 lo constituye el no haberles requerido aquel conocimiento o, al menos, no haber atribuido al conocimiento del catalán el valor de mérito (*bonus*) determinante, que era el valor que le había otorgado el precedente histórico del Estatuto de Cataluña de 1932. Este Estatuto de 1932, como es conocido, fue derogado el año 1938, en plena Guerra Civil, desde el bando que un año más tarde resultaría vencedor.

Por lo que a la lengua catalana se refiere, el Estatuto de Autonomía de 1979